

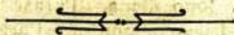
Nr. 3, vol. 3.

1934.

ŽVAIGŽDĒ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Liepos m. -- July, 1934

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879

ŽVAIGŽDĒS' KNYGYNĒ GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikū Bažnyčios. Lenkiškai parašē kun. J. Lunkevičius. Vertē Gerutis. Antra laida, 188 pusl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertē Selimas. Antra laida. 40 pusl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetryje. Istoriska apysaka. Parašē Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marēs Radzevičiūtēs apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašē Jonas Kmitas. 63 pusl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašē Jonas Kmitas. 79 pusl.25
Fabiolē arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinalo Wiseman'o. Vertē Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašē Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašē Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paausotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašē Šatrijos Ragana. 69 pusl.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašē kun. M. Morauskis. Vertē Gerutis. 172 pusl.75
Išpažinties Istorija. Prancuziškai parašē kun. A. Guillois, vertē kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriska drama keturiuose aktuose. Parašē Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.25
Kunigo giminė. Parašē J. Gerutis. 68 pusl.20
Kaip Elzūtė praleido Šv. Jono dieną. Parašē P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašē Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laišku iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	.5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašē Antanas 1908 m. 187 pusl.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštai kun. Antano Miluko. 94 pusl.50

Užprašymus ir pinigus "ŽVAIGŽDĒS" 3654 Richmond St. Philadelphia. Pa adresuokit:

„ŽVAIGŽDĖ“ --BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiama. A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3634 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

LIEPOS — JULY 1934 M.

IŠ PIRMOJO PASMERKIMO LIET. SPAUDOS

...„Už platinimą užrūbežyje išleistų knygų ir brošiūrų... už pažinimą ir susinešimus tuo tikslu su Tilžės dekanu Zabermanu... atlikimą slapto reikalo pas Zabermaną ir nuvežimą jam pinigų... atkaklų neprisipažinimą... savavališką išėjimą iš tėvynės, gyvenimą Prūsijoje svetima pavarde... dažname gabenime Kauno gubernijon knygų ir brošiūrų... (1870 areštuotus) ...aš pasmerkiau: kunigus: Antaną Brundzą, Vincą Norvaišą, Praną Butkevičių, Kazimierą Eitutavičių, Motiejų Kaziliauską, Praną Struopą, bajorą Simoną Kulakauskį ir valstietį Stanislovą Račiuką, politinių atžvilgiu suvis neištikimus ir krašto gerovei kenksmingus, ištremti apsigyvenimui aštrioje policijos priežiūroje: Brundzą, Struopą ir Kaziliauską Archangelsko gubernijoje, Norvaišą ir Kulakauskį Tomsko, Butkevičių Tobolsko ir Eitutavičių Viatkos; valstietį gi Račiuką Tomsko gubernijoje; ir pinigus, išleistus vežant Vilniun areštuotus šiai bylai reikalingus asmenis išreikalauti iš visų patrauktų bylon asmenų turto... Pasirašo: Generolas Adjutantas Potapov.“

ALP 2217

SPAUDOS ATGAVIMO SUKAKTUVES.

Nepaisant nekurių asmenų, norinčių išrasti kliūtis, spaudos atgavimo 30-ies metų sukaktuves mūsų išėivijoje pasisekė paminėti gana pasekmingai. Dėliai daugelio norinčių tarti žodį sukaktuvių vakare prisiėjo mums nekurių tam vakarui paruoštų raštų vien sutrauką leisti perskaityti. Ir mūsų sumanytasis išleidimas knygų „30 metų Spaudą atgavus“ rado žymų būrį pritarėjų tarp mūsų rašytojų. Visiems mūsų laikraščių redaktoriams, pasižadėjusiems paruošti sutartus raštus, išpildžius savo prižadus, tos knygos bus tikrai žymiu ir gražiu paminklu ilgiems metams.

Iš žemiau tilpusio sarašo greitu laiku teigiamai atsakusių į paraginimą sumokėti lešas „Aušros“ fotostatų klišėms padaryti, „Zvaigždės“ leidėjai neabejoja, kad galima būsią nors 100 „Aušros“ puslapių fotostatų tose knygose patalpinti, taigi ir kitų senų dokumentų. Pirmename čia, juog tų knygų spaudžis nedidžiausias skaitlius, klišės būsią atiduotos Lietuvos Universitetui, tad, norintieji tas svarbias knygas įgyti, turi pasiskubinti su užsakymu.

Pakartojame: visiems, apmokėjusiems nors vieno „Aušros“ puslapio klišę, knygos bus papiginta kaina viso penki doleriai, pusketvirto dolerio už klišę (cut) ir pusantro dolerio už knygas. Kitiems, kurie neprisideda prie leidėjų, kad apmokėti fotostatų padarymo lešas, knygos „30 metų Spaudą atgavus“ kainuos 2 doleriu. Visų iš anksto užsimokėjusių vardai bus pagarsinti tose knygose. „Zvaigždės“ redakcija malonėtų gauti pagalbą nors kelis mokslivius, kurie atostogų metu padėtų surasti prenumeratorių. Informacijas galima gauti Philadelphijoje „Zvaigždės“ redakcijoje (3654 Richmond Str.) ir pas „Rūtų Ratelio“ izdininkę (Miss

A. Smailis 2737 E. Pacific Str.), Brooklyn'e pas kun.
 A. Miluką (St. Catherine's Hospital, 134 Bushwick
 Ave). Štai bendraleidėjų vardai:

Pulk. P. Žadeikis (L. kons.)	Dr. Jonas Bučnis
Vysk. Petras Bučys	Dr. Vincas Krikščiūnas
Prelatas Juozas Miliauskas	Dr. Matas J. Vinikas
Kun. Jonas Balkunas	Dr. Jonas Waluk
Kun. Jonas Kasakaitis	Dr. J. Massage
Kun. Juozas Aleksinas	Dr. Antanas Bacevičius
Kun. Ignacas Zimblys	Andrius Kižis
Kun. Petras Laumakis	Matas Zujus
Kun. Ignacas Valančunas	Vincas Kvetkauskas
Kun. Jonas Laurinaitis	Jonas Moliušis
Kun. Jonas Kartavičius	Antanas Sėtkus
Kun. Norbertas Pakalnis	Petras Muliolis
Kun. Jonas Karalius	Juozas Joneikas
Kun. Juozas Končius	Jurgis Tumasonis
Kun. Antanas Karužiškis	Klemensas Steponavičius
Kun. Jonas Ambotas	Vincas Slavinskas
Kun. Juozas Miliauskas	Juozas Ambraziejus
Kun. Juozas Simonaitis	Morta E. Rodnite
Kun. Pranas Juškaitis	Leonas ir Maria Ginkevičiai
Kun. Antanas Sinkevičius	Mykolas L. Vasil
Dr. Bladas Vencius	Petronė Jurgeliutė
Dr. Albertas Valibus	Marė Draugeliutė
Dr. Ignas Stadulis	Leonas J. Vaščila
Dr. Stasys Mockevičius.	Pranas Pukas

Cia pakartojame korespondenciją, tilpusią kone vi-
 suose Amerikos lietuvių laikraščiuose, apie spaudos su-
 kaktuvių vakarą:

Spaudos atgavimo sukaktu- Konsulą pulkininką Žadeikį
 vės, kaip buvo garsinta New su žmona. Vakarą vedė kun.
 Yorko lietuvių laikraščiuose A. Milukas, padedamas p.
 (Tėvynėje, Vienybėje, Ameri- Ievos Mikolainienės, a. a. Pet-
 koje) paminėta Cornish Arms ro Mikolainio žmonos. Visus
 Hotelio salėje gegužės 7 d. Į susirinkusius sužavėjo ir jų
 vakarą atvyko lietuvių net iš upą pakėlė Brooklyno garsus
 tolimesniu Long Island salos dainininkas Hofmanas, p. Sa-
 vietų. Visiems susirinkusiems kui akompanuojant, padaina-
 pagerbti mūsų kultūros apgy- vęs Petro Armino parašytą
 nėjus buvo malonu matyti sa- "Kariškąją lietuvių dainą."
 vo tarpe ir Lietuvos Generalį Vakaro vedėjas priminė vi-

siems, kaip prieš 50 metų Petras Kriaučiunas, visų žandarų pramintas Lietuvos karalium, mokė gimnazijos lietuvius tos gaidos lotynų kalbos pamokese.

“Tegul giria šlamščia užia,
O mes trauksim į karužę.
Sustiprinkim šiandien dvasią”
ir t. t.

Prie tokio publikos pakilusio upo p. Ambraziejnui, dr. V. Kudirkos laikų veikėjui Kapsų šalyje, labai pasisekė paskaita apie Suvalkiją — Suduvą drausmės metu,” parašyta pagal aušrininką Mašiotą. Paskaitą pabaigęs, p. Ambraziejus deklamavo V. Kudirkos eiles — “Ne tas yra didis.” Panelėms M. ir J. Dapkevičiūtėms padainavus Ks. Vanagėlio “Kur banguoja Nemunėlis,” kun. Milukas skaitė savo paskaitą “Lietuviai ir 40 metų drausmė,” kuri Tėvynės redakcijos dėka buvo laiku pasiųsta visiems lietuvių laikraščiams, kad galėtų įdėti šių sukaktuvių savaitės laidoje. Susivienijimo Liet. Amerikoje sekretorius dr. Vinikas padėjo prelegentui, nusiskundusiam gerklės skaudėjimu, ir gražiai perskaitė didesnę paskaitos dali

Dainininkas Hofmanas, turėjęs tą vakarą dainuoti vieno-

je radio stotyje, dar padainavo porą dainelių ir dr. Kudirkos Lietuvos himną, kurį visi atsistoję kartu su juo dainavo.

Dvejas poeto Vaičiaičio eiles apie Lietuvos šalies brangumą deklamavo p-lė Bortkevičiūtė, o dr. Kudirkos “Varpas” ir A. Jakšto “Mylėkimės” gražiai atpasakojo Amerikos redaktorius p. Vilniškis. Kun. J. Balkunas, turėjęs skubėti į Hartford, Conn., atpasakojo kai kurias dalis savo paskaitos apie “šeštos dešimtys metų lietuvius.” Po tam ponia Mikolainienė jausmingai deklamavo Turčinskio pagarbos eiles aušrininkams. Ją sekė p. A. B. Strimaitis su paskaita apie “Visados gyvavusią lietuvių tautinę sąmonę,” sustatytą pagal dr. Jusaičio “Lietuvos istoriją.” P-lė Jurgeliūtė skaitė paskaitą apie “Lietuvos atbudimą.”

Vakarą užbaigė Lietuvos konsulas pulk. Žadeikis savo trumpa kalba. Visi dalyvavusieji džiaugėsi galėję taip gražiai pakrykštauti spaudos atgavimo 30 metų sukaktuvėse, surengtose bertaininio žurnalo Žvaigždės redakcijos, padedant kitų kelių laikraščių redakcijoms ir Rutų Rateliui.

1904 M. Gromatos „Žvaigždei”.

(Iš „Dirvos Žinyno” Archyvo).

Juristo A. Dubinsko Laiškai.

Goročovaja 32, kv. 24 St Peterburg
12 d. Rugpjūčio 1904 m.

Optime!

Mano siuntinį Tau ir 2 kitu siuntiniu 6 d. Birželio išsiųstus, maty:, patiko nelaimė ant marių. Gaila juom labiau, kad vien už expressą daug užmokėjau. Tau siunčiaiu, kaip pats prašei 3-me paragrafe. Neleimės mat nevien karėje atsitinka. Dabar iš naujo siunčiu, tik ne kartu. Teip Jus bedovanodams, bijausi, galėsiu visai subankrutyti. Turėsit kiek dadėti prie Vaišganto man užmestos almužnos. P. Voiskiui už jo gerą norą labai dėkingas esu ir priimu jo prižadus, kad tik jis ištesėtų, ką žada. Kn Vincas gal geriausiai jam pasakys, kaip jis turi išpildyti savo prižadus. Juog mūsų skaitlinės netiko, tai dėlto teip buvo, kad aš skaičiau kartu ir už pernykščias dėzes (30), kurių tu norėjai, o kurias aš Tau toje nelaimingoje skrynutėje 6 d. birželio pasiunčiaiu. Antrą kart dabar ir įsą siunčiu primityvišku budu.

Visokie darbai ir rūpesčiai mane labai suvargino ir sutrukdė, taigi šjmetinį treigį (Dirvos Žonyną. Red.) visai prastą paleisiu po pievas lakstyti. Jame gal pažįsite nabašninko Pietarjo kumeluką (veikalus. Red.), daugiaus nieko negalėsiu dovanoti, nejuo kokią Vaišganto kumelaitę (straipsnį. Red.). Už tai gal į rudenį pasitaisys, kada ateis riebus čėsai, žąsis piaunant ir avis skerdžiant. Rašiau į Žemaitiją Paukšteliui, kad gal galėsiu padėti jiems į žentus išleisti jų tėvų sragutį (sup. „Iėvynės Sargą”. Red.), kurį kiti sakė neišliksiant ruo džiovos. Tik apsimdamas padėti, niekad nemisliju liginti tą džiumą. Jei jusiškai daktarai išranda, kad ano liga tikrai neišgydoma — džiova, tai tepasilieka namie, kur mirdamas nepadarys tiek kaštų. Ligonį juk neapsimoka į šalį leisti.

Dar sykį prisizadėdamas Tau buti pagalboje aprūpinime vaikų ir atkartodamas savo sutikimą su visais Tavo gromatose išreikštais užmanymais, kurc, turiu pripažinti, visi praktiški yra, lieku Tavo

„Vaikais” čia vadina knygas.

Mylimasis:

Siunčiu į „Stellą“ (sk. „Žvaigždę“. Red.) veikalą.

Dabar trumpi punktai mano prašymų: 1) Konsumentai nenori dėžių (sk. „Dirvos Žinyno.“ Red.) iš plonos popieros — bloga spauda, sunku skaityti. 2) Prašyčiau (aš ir kiti) kad dėžių numeracija būtų kasmetinė. 3) Stella reikalinga ne taip, kaip dabar, o trys: vienas į namus V-o protektoriui, o dvi į slavų skyrių (iš jų vienas bus man); tik visados to skyriaus pavadinimą rašyk riebiai, kad per pačto nepriežiurą ne išeitų antrąsyk scandalum, kaip tai jau sykį neseniai atsitiko: apie tai ketino Tau parašyt V-as. Už dvi stellas užmokėsiu aš. 4) Dėžių prašyčiau 100 egz. už tą pat dvirublinį mokestį. Aš pats imsiu tik trirublę, o už pristatymą skyrium. Tai-gi tuojau man pranešk, ar negalima Tav butų siūsti susyk visą laidą vienoje skrynutėje? Vasarą buvo viskas gerai, tik kad ėjo baisiai ilgai: ar negalite siūsti greitu budu — taip kaip pačtas? Jei negalėtumėt, tai gal įstengtumėt siūsti 5—10 egz. pačtu, o kitus skrynutę, kad ir ne taip greit? Koks skirtumas laiko vieno ir kito pristatymo? Koks skirtumas raštų? Skrynytėje butų kur-kas atvangiaus ir butų galima siūsti kad ir daugiausiai egz.; siuntimą į prusus ir per prusus galėtum numazinti net iki zerui. Brolyti, tik atrašyk! 5) Spaudos „reikalams“ ryt turiu nešti ir Jūsų visų atsiųstus skambančius, nors gal dar nevisus. Benedicamus Domine: vasario 29 dieną rus. st. Plėvė įnešė į m-rų kom-tą: mės savo akimis matēm jo gerą nuomonę ir parašą. Kadan-gi jis gali šiandien viską, tai nėra jokio abejojimo, kad už 1—2 mėnesių bus. Ar reiks Jums pranešti apie tai per telegrammą? Kaštuos 4—5 rub., jei duoti tiktai cifrą dienos daleidimo; paveizdan: „U. S. of N. A. Shenandoah Pa Milukas 18 Ukiškis“ reikš, kad daleista 18 dieną bėgančio mėnesio rusiško stylviaus. Gal liepsi kitaip? Parašyk — kitaip pranešiu tik laišku. B. Viskas eina slapčia ir man rodos, kad po daleidimui dar ilgai kiti nežinos ir į kitur laikr. negalės umai paduoti nė per telegr., nė per laišką. Tik, brolyti, laikyk tą viską didžiausioje paslapyje, nes baisiai pakenktum pačiam daleidimui. 6) Be to neužmiršk, kad tų „Stellės“ n-rių, kuriuose tilps „matulaitijada“, man reikės 10 egz. (o butų gerai ir 20 egz. — visoj Suv. gub. reikia), kuriuos man ir prisiųsk paprastu keliu. 7) Ar neapsiimtum daleisti p. Ukaiškiui dėžę sutvarkinti (Kaip tai rašo D. Išjuokikas straipsnyje „Metams praslinkus... Tada vasarą Ukaiškis galėtų surinkti darbininkus kiekvienai darbo rušiai ir įsakyti jiems, kad savo raštus siųstų jam (t. y. Ukaiškiui), o jau jis tiesiog į red. pagal nurodytą Tavo ar keno kito adresą (kad sunkiaus butų susekti). Juk Vincui išvažiavus, vienas jokin budu dėžės ir Stellės neaprašė — juk ir be to turi darbų: o Ukaiškis turėtų su kuo darbą pasidalyt. 8) Atsakymus duok ant Tau išsiūsto adreso (Juozaičiui Angl. pr.). 9) Paduok skaitlines už N4 dėžės 1903 m., kurių aš prašiau 30 egz., o apturėjau tik 24 egz.; dabar jų dar reik butiškai 20 egz.: ir už juos mokestis bus skyrium. 10) Gal Vincas jau išva-

žiavo — neturiu nuo jožinių: taigi nepasigailek 3 centų markei ir nušysk jam laiškėlį, kurį rašau ant sekancio lapo. (Ukiškis tai p. A. Dubinsko nome de plume. Red.).

Nam—is.

Optime! Vincas perleido čia apie 10 dienų. Daug apie ką pasikalbėjome, tik gaila, kad su juo sunkjau, kaip su Tavim, ir digčjai sunkjau, negu aš buvau laukęs, susiprasti kai-kurjuose klausimuose: jis peraugštai, pagal mano nuomonę, kelją Lietuvos kunigiją ir perdaug nužemina svietiškuosius — inteligentus ir neinteligentus...

Naujienos pas mus tokios. Kunigija rinko mane per kelėjus metus redaktorjum, bet, kada sutartis jau buvo net ant popieros padaryta, užmanė išleisti visai savo laikraštį. Žinoma, nieks n'išėjo: valdžia prašymą atmetė... Bet ir mano padėjimas neužvydėtinas: gal bučjau su kitų pinigais, darbininkais etc. ką pats išleidęs: dabar gi jau pervėlu: viskas, kas geresnio buvo, prisiplakė prie Vileišio, Ambrozevyčjos ar Smilgos, kuriems leista išleisti laikr. Jei man ir leis laikraštį, tai tuo leidimu aš naudotis negalėsju. Tai-gi ir kunigija be laikr., ir aš: tik aš daug praštojau iš visų pusjų, o jie (t. y. jų vadovai) surinko į 10.000 rub., kurjų dabar nežino kur dėti... Brolyti, tai proga, kad Tau nesigailėdami užmokės visas dėžės skolas... Nepražjopsok!

(Čia kalba apie „Dirvos Žinyno“ deficitus — ke'iolikos šimtų dolerių po šiai dien negražintus, Red.).

Kaip jau Tau rašjau, negalju įtaisyti čia dėžės „keljus“: buvome jau čia net darbus pasidalinę, suradę keljatą sviet. intelig., bet dabar teip man neužsitiki, kad negalėtų iš baimės užmigti, idant kokjos — dėžės „nepritrepnycjau“ savo „nekatalikiškumu“... Ar žinai dabar bus teip: jei ir šjapus, ir anapus kunigija nieko nepadarys, jei n'ims dūbt ir tada, kad jai inteligentai duos gerai į kailį, tai kunigija mūsų bus užmiršta ir liks teip-pat be įtekmės, kaip liko šjandien Galicijoje, Meksikoje ir kuonevisoje Pictinėje Amerikoje: Lietuva eis savais keljais be jų... Gaila, brolau, ir baisu, bet tai tiesa.

Atsųsk, biolau, skaitlines, kiek Tau turju primokėti (Zubrui nušjuncjau 55 rub.), nes viskas atėjo. Daug ką duoti negalju, nes į 60—70 rub. turėsju pats pridėti: nieks ne'ima dėželjų... Ir ant ateisjančių metų sjųsk tik 2—3 egz. — kunigija nenori naudotis mano ljuosais keljais...

O dabar, brolyti, kreipjuosi pas Tave su karštu prašymu: mano tikras brolis Jonas bėga į Amer. „nuo Mandžurijos“. Sustos jis ten pas Pijušą Norkų: Passaic N. Y. Oiuincy Str. N19. Jis 34 metų vyras, moka telegrafuoti. Šjap — žmogus dievoba mingas, negerjantys, paklusnas... Ar negalėtum jį Shenandoryje kur už vežėją, ar akmenų rinkiką iš angljų, ar už kokį darbininką ar sargą prie redakcijos pristatyti, su tiek gratifikacijos, kad galėtų šiaip-teip pramisti. Žmogus jis labai ištiki

mas... Jei ir to negalėsi, tai parupink, kur ten galėtų neperbrangjai pragyventi... Gerai ir tai, jei ras tokį vietą kur po Tavo akų...

Neatsakyk, brolyk, nors žinau, ka p ėsi užimtas ir kaip neturi laiko (Vincas nupasakojo).

Apie tą pat rašau p. Juljutei, redaktorkai... Gal ji teiksis kada nors žodžju suraminti nelaimingą emigrantą, palikusį pačją ir vaikus... Mano adresas tas pats:

SuDiev! Turju viltį, kad neatsakys Adresą savo, jei jį mainys, mano brolis priduos Tau pats.

(Minimas čia Vincas tai kun. V. Dargis, anuomet Minersville's klebonas. Red.).

SuDiev! And.

Amantissime. Laiškelį gavau vos užvakar — nepaprastas pasivėlinimas. Aš bijau, kad jį skaitė policija, nes kaip matyt iš pačtos štempelių, kun. M. užlaikė jį tik 4 dienas. Tai-gi ant ateities sutarkime teip: jei nieko slepiamo nerašysi, tai padedi mano tikrą adresą, priduo tą mano laiške, išsiųstame iš čia 1/XI (19/X) š. m.; jei-gu ką-nors reiktų slėpti — tada uždedi tokį adresą: Peterburg, Fontanka 144, kv. 204. G-žie Annie Juzenas (yra tai ištikima senutė — ji man tuoj viską pristatys): apie jokią „perednčatomu-to“ nerašyk. Be to — visi Tavo į mane laiška turi visados buti be štempelio „publishing Co.“ ar kito, ir tai butinai.

Ačiu Tau ir kun. Staniuk, (apie kurio į Ameriką nuvykimą pirmą kartą girdžiu) už Jūsų užkvietimą. Jį apsvarstęs šia ką galiu atsakyti. Išsyk sutikčiau, jei Stellė turėtų ne tiek daug yvairių-yvairiausių ydų: baisus sausumas, begalinis purizmas — tiesiog ad usum delphini, sudarkyta kalba, neretai net ir korekta netikusi; taigi aišku, kad vienas-kitas straipsnelis, ir geriaus parašytas, nepadarys ne tik atmainos, bet ir įspūdzio. Siulomas honorazas po 2 centų yra didelis tik mūsų lietuviškuose santikiuose, kada čia rusiškieji laikraščiai už lengviausią darbą moka nemažiaus, kaip po 5 kap. (žinoma — kalbu ne apie tandetiškus vertimus) ir man teko jau ne vienas rub. už didžių-didžiausių niekus uždirbti (rusiškai ir lenkiškai man dar ikišiol rašyti kur-kas lengviau, negu lietuviškai). Taigi aš pramatau, kad galų galuose, nematydamas jokios naudos iš savo darbo, negalėdamas pilnai pritaikinti savo darbo prie amerikiečių reikalavimų (kurių aš nepažįstu), nerazdamas, teip sakant, dvasiško pasikakinimo savo darbe, — atšalsiu tame darbe, ypač kad bus čia ir kitų darbų...

Kas-kita, jei Stellė galėtų buti pagerinta: bet tam tikslui reikia butinai nors keliato darbininkų pačioje Amerikoje, nes, žinau, kad pats beveik visai neatlieki, o redakcija be Tavęs — tai kunas be galvos.

Dar vienas keblumas, Peterb. vargiai bus dideliu šaltiniu visokių lietuviškų žinių. Žinių čia, tiesa, labai daug, bet iš inteligencijos gyve-

nimo — amerikietį mažai jos interesuos. Tikrai interesuojančias žinias apie visokius atsitikimus Lietuvoje — surinkti čia nelengva.

Jei nori, galiu išdirbti ir Stellei ir dėzei liuosus į čia kelius, ir apsiimu tai tikrai padaryti: tik neapsigauk — mažai kas ims tuos tavorus — kasdieninės „Vilniaus Žinios“ kaštuos tik 6 rub. su prisiuntimu ir bus gaunamos tuojau, ne po 2 nedėlių; o dėžės ir šiandien čyst nieks imti nenori — visi tiki į vietinę produkciją.

Šįmet sulaukiau tik vieną skrynutę. Meldžiamas nesiųsk daugiau nieko skrynuteje — vasarą — tiek to; o dabar viena baladonė, nežiurint, kad ir atsiemimas kaštuoja (užmokėjau šįmet 19 rub.). O kokia gaišatis! Kitą metų nesiųsk man nieko (išskiriant po 1 egz. man ypačiai reikalingus, apie ką pranešiu vėliaus), nes kunigija čyst nieko per mane nenori gauti — man pareitų nusibankrotyti. Vargiai dėžę galėsi ir leisti, nes visai negirdėt, kad kas į ją rašytų ar rengtųsi rašyti; tas lengva suprasti, nes visiems šiapusiniems laikr. nuolat truks medžiagos ir jie ją greičiau išsikauls, negu Tu.

Tai-gi prie tokių sąlygų vargiai bus galima man prigulničiai išpildyti Judviejų propoziciją; greičiau, kad ne.

Padaryk, brolau, jei ką galėsi, mano broliui, kaip jau Tavęs prašiau savo laiškelyje nuo 1/XII š. m.

Daug labų dienų kun. Staniukynui ir p. Julijanai. Ačiu, labai ačiu už pasveikinimas. SuDiev! Bučiuoju! Andr.
4/17 XII 1904:

G. P.! 12/25 šio Balandžio ministrų komitetas peržiūrėjo lietuviškos spaudos klausimą ir vienu balsu nusprendė daleisti. Subatoje 17/30 šio Balandžio po tuo nusprendimu pasirašys ciesorius. — Ar gavai rekomenduotą Ukiškio suntinį, kurį jis siuntė ant Dzuko vardo 15/28 kovo 04 m. Butinai pranešk, ar gavai, ar negavai; ir jei gavai, duok umai atsakymą ant laiško. Bene tik negavai Ukiškio laiško ir nuo 15/28 IX 1903 m.? Ten buvo straipsnis kurį tikėjaisi pamatysęs.

N 1-am š. m. SuDiev!

Laiškelį nuo 12—VII—04 gavau. Ačiu. Meldžiamas nesiųsk daugiau nė pernykščio tavoro, nė šiomečio — nėra kur dėti — niekas n'ima. Buvo prašymai prieš Kalėdas; dabar visi laukia „vietinių“ išdirbinių. Skrynute gal nepražuvo — nėra adresato namieje: kaip atvyks, gal viskas bus mums atiduota. — Šatr. Rag. pranešiu. „Sragučiu!“ turbut džiova — vargiai kas norės jį liginti... — Ukiškis vargiai ištesės savo apsiėmimus — perdaug laiko nuslinko, perdaug aplinkybės persimainė. Nedėk man to adreso — jei negali manęs paklausti ir rašyti ant mano kelis kartus paduoto, tai rašyk jau ant tikrojo, kaip Vincas?

(Ši atvirutė gauta Shenandoah'ryje 28 d. liepos, 1904 m. Red.)

M. P. Ar dras B. yra T—je nežinau: gal jau Mandžiurijoje; galėtumete patįs susinešti su juo. Ukiškiui gali adresuoti teip: Anglijskij prosp. 38, kvart. 25, G-nu Antonu Jazaitisu. Teip kaip siunčiami yra laišakai ant Tamulyno vardo). Nesiųsk man ar W—ui, nepažįmėjęs viršuj pilnos jojo arba jo protektorius pavidės, o viduryje vardo; bet geriausiai bus naudotis augščiaus paduotuoju adresu (galima ir adresu tos institucijos, kur aš tarnauju; bet tada galiu gauti kartais su pasivėlinimu). 2/15 I siunčiau Vincui (Džiaugiuosi, kad jų grįš: kada-gi?) niekniekj: spaudink, ar ne, praleisk, ko nenori, ar nieko — man vis-tiek. Tik butinai paskubink dėžutes: supranti — baisi gaišatis išeina. Su spaudos daleidimu dalykas turbūt nusitęs ad infinitum — baisiai kenkia Japonija ir ko. Laiškų Jūsų apie Vaišg., Petraitį (kas jis toks?), Joną Karklyną (ir to nesuprantu) nesuprantu daugelio smulkmenų: nusiunčiau juos Vaišg., nes teip patarė P. B., A. J., Mairon. etc. kurie irgi jų nesupranta. Man rodos, deficitus galima sumažinti, dėžutės didumą sumažinus, o T. S. teip į niekus pavirto, kad ant jo neduočiau nė skatiko, kol nepercis į geresnes rankas; tik nepasitikėk ant finansų ir prižadėjimo Vaišg-o ir ko.

Sargiečių laišakai.

Malonus ir geras! Laišką nuo 19, 5, 03. gavau, ašiu. Trumpai atsakau ant jo. Pinigų nesiunčiau Hinzmanui į tą tarpą, nes už sanvaites važiuoju elgtauti, beneką laimėsiu, tai vienkart ir pasiųsiu, tik pruselis nerašo, kiek skolos yra. Įkalki jam į pakaušį, kad ant skolos nieko nedirbtų. Kaip man reikės atsitraukti į Kuršą, Sargo kasierium Lietuvoje apsiėmė buti Uosis. Su juo veikiai tikiuosi pasimatyti. Kiek turime pinigų liepiau Himzmanui apskelbti Sarge, prirokuojant ir anus nuo Tamstos 13 rub. Už žinynus, ką aš esu kaltas, pasiųsiu per Tamulyną, nes Tamsta siunti man 30 egz., o aš teužsimokėju už 20 egz. 30 rub. Ukiškiui ir 10 tamstai. Ką numanysi per cenzūrą eisiant. prašau siųsti ant mano vardo, tik via Riga. įmkime pamokslus apei Sakram. ir Kel. iš Pal. Atsiteisiu. Siųskit Ks. Josipu Bikinu St. Retavo, Kov. gub., man. ks. Mihailu šeižisu, St. Vilkija, Kov. gub. (tai Dagilėlis tas šeižys,) Pasiųskite jam ir pasakas. Reikės nuo jo už eilių išdavimą kiek atlupti.

Ivinsko kalend. kur nori še dėk, man nieko nekaštuoja. Pas Saunytės yra bumtas rašytų knygų, kitados nuo Sargo Redakcijos ant Paryžiaus pagražinės pasiųstų. Tų knygų ponas nereikalauja, tad jei kam tinka atsiima sau. Jūs tų bene po užvaizda kn. Žilinsko turite tautišką knygyną. Tuo labiau, kad Saunytė pasiūsianti savo kaštu. p. Višinskis, prasudytas ant 3 rublių už liet. afišų lipimą, 13 gegužės Senate laimėjo, tapo nuteisintas. Tad Senatas lyg pripažino liet. spaudos legališkumą, ale ar turėsime ją veikiai abejojū, gal prašitės dar keletas metų. Gen.-gubernatorius buk sąkęs kng. Oginskuiž ksiendzy socialisty swoimi intrygami zatormozli dielo piečati. Teip jau ben pasakoja tas kunigaikštis Oginskis, kurs bene nuo vyskuno, reeris, suostė anė musiškių kongresą ir pasakė Mirskiui, litvomanus ''skusdamas''. Ale tas lai bus tyloje ad tempus. Matysime, ar pakils andra..

Masinkite į Ameriką suvalkiečius, iš mus tik Skripkos teišleidžiami, arba kreipkitės prie Paliulio patįs. Spaudžiu Tamstai ranką, vienkart sveikindamas su varduvėmis, kurios jau šendien apvaikščioji. Nuo Dumbres ir kitų siunčiu žielą maišą linkėjimų.

Talpinkite Sarge ir apie Motynelę.
Tie popiergaliai "Žibintuvui" kitą syk paskirti, Sargui netaip reikalingi.
Gal į jūsų Motynelės kalendorius tiktų.
13 vi. 1903

Tamstos Pricas.

Mielas kun. Antanai!

Rašiau Tamstai dvi gromati! Vieną uždengtą, kitą atidengtą. Ar gavote? Rašiau, kad Bajorose buvo sukonfiskuota Tamstos siuntinį, bet dabar pranešu jog visą sugražino cielybėje, tikt reikalauja gmr. už pervežimą į Karaliaučių ir atgal, kur buvo peržiūrėtos. Idant ant tolesnio laiko nebutų daugiau tokių kliučių nurašiau Tamistai adresą kitą — į Klaipėdą (Memel), kur meldžiu siųsti didesnius daiktus, o mažmožius, kaip laikraštį "Žvaigždė" nors ir keli butų exemplioriai, tai galite ant senoviško adreso siusti į Bajorus.

Kryžių ir Sargą uždengeme, nes daug ko pritruko spaudai atsidengus: ir medegos, ir pinigų, ir platintojų, nors Sargo daugumas reikalauja. Taremes jį varyti nors porečiai ir daug menkesni. Apie tą dalyką nėra suvis nutarta. Kryžiaus, tai be abejonės nėra reikalo, kad išeitų. Cenzuravoto laikraščio dar nei vieno neturime, valdžia dar niekam nėra daleidus, gal ir Naujo Metro sulauksime belaukdami.

Siunčiu Tamstai iš Prusų 60 rs. iš tų visų 50 rs. už D. Žinyną šių metų, kaip prašiau 50 x. (buvote rašę, kad tiek tik po 1 rs. rukojuote exempliorį), o 10 rs. tai magaryčių, bet prašau mums siųsti savo "Žvaigždę" po 3 ex. Liz šiol reguliariškai gaudavome vieną ex. dėl pasiskaitymo, labai mums patiko; aš atradau dar dvi vieti, kas nori išrašyti, taigi meldžiu ir jiems atsiųsti ant to paties adreso visus šio pastarojo pusmečio ir, man regis, jog ant kitu metų jie taipgi išrašys. Gal su laiku atrasiu daugiau prenumeratorių, tikt nežino gerai kiek parokosite ant metų, prašau apie tai parašyti. Siusti prašau ant mano atsakymo, prenumeratas paskui bus atsiusta; tie 10 rs. neina į skaitlį. Maloniai teipgi prašysiu atsiusti nuo pat pradžios Dirva, Žinyno, Dirva — Žinyno po kokius 3-4 ex., mes norime turėti savo knygyne Kretingoje ir Vilniš kiai prašė, kad jiems nusiusti, teipogi norę uždėti pad. (į Rer.) knigyną—joi turite nuo pat pradžios jų uždėjimo. Bus atlyginta prekė. Kaip ant kitų metų bus su D. Ž. tai paskui susižinosiva; nors aš ir toliausiai bučiau, bet rupjisiuos jį platinti. Mums kalėjimas baigias 23 šio mėnesio, — už 3-ių be biškio sąvaidių, kur mane dės — nežinau. Vyskupas ant 11 šio m. kviečia komisijas dėl lietuviškų dalykų. Tur buti kun. Tumas aprašys, ką jie ten kalbės. Mes nuo šenkes pertraukeme išdavimą Sargo į parubežį, idant jis paskui negalėtų mus nuskriausti. Paskutiniame karte jis mumis truputi (perokai) angavo su išdavimu brošurelės "Karionė šviesybės su tamsybėmis" išleido daugiau, kaip buvo liepta. Daugiau nieko ypatingo. Linkiu kuogeriausio pasivedimo. Lauksiu atsakymo. Gromatas siuskite ant to paties adreso — i Bajorus.

Tamstos a corde.

Kun. P. Dogėlis.

Prabastėli!

24. IV. 1904.

Tamistos laiškėlį gavau. Skubinuos neturėdamas laiko nors trumpai atrašyti. Kas link "Jono Karklyno ir Dramos apie bajorus" sutinku ant Tamistos propozicijos, atsiuskite į Bajorus kiek numanote, mes busime užsėnėdinti. Už nuleidimą prekei D. Ž. dideliai ačiu, su pridėjimu pašalpos tegul rystis tie turtingieji daugkalbiai, mes teipogi skolos turime be saiko. Į Poszeiten prašau jau nesiusti, nes jie neprijėma, tas aina į mūsų rokundą — o ten prapuoli

viskas. Žvaigždės niekas nereikalauja. Pamėginkite nors po 3 ex. prisusti, gal kam patiks tad trauksime daugiau. D. Žin. dar negaunam, o jau senokai buvom prašę. Tuo tarpu lai užtenka. Dideliai esu užsijėmęs. Atiduodu labas dienas.

Vaiduoklis.

Malonus Prabastėli!

Tamstos laišką, ačiu, gavau. Mano psendonimas "Paukštelis" — o ant Petraičio vardo eina visokios korespondencijos į Bajorus. Greitai išsiusiu, Tamistai už Dž. 35 x 15 = 50 rs. Tie pinigai bus siusti kokios nors moteriškosios, ar kitokiu būdu, bet galėsite numanyti, jog tai nuo manęs. Kas su vokiečiais pasidarė, kad Bajoruose netur blanko ant siuntimo pinigų į Ameriką — taigi aš misliju iš Gudijos siusti nuo kito vardo. Kas link nekurių ypatų paleistos kalbos apie priekę Dž. meldžiu paduoti į T. S. paaiškinimą (o gal tas buti priežastimi vaidų — priešams mūsų to ir reikia!) Neišėjuseme dar N 4-ye T. S. 1904 m. skaičiau straipsnį neatmenu autorio, bet jo dvasia yra trupuči užrinanti sątaiką. Pamatysime patys, jeigu atspaudys. Gink Dieve, kad tarp mūsų suirtų broliška meilė, turime ranka ranką mazgoti. P. Vaišganto plepalas nuejo skambėdamas be jokios pasekmės, ir ta ypata, kuri nuo manęs ėmė Dž. nors ir girdėjo V. iškalbėjimus, ir ant tolesnio laiko, tikinos, imsenti po tokia pat priekę. Rupinsiuos, kol busiu Kretingoje, platinti kiek galėdamas Dž., nes yra labai geras ir visiems patinka. Butų gerai, kad vietoje N. N. Dirvos ir Žinyno atskirai, butų vienas N. kaip antai: 1, 2, 3, 4, — Dideliai N. N. Męs datyreme, jog tai butų geriau. Datyreme iš to: parašiau tenkei, kad atsiustu 20 ex. N. 4 Dž., o jis skubėdamas, o gal nepamatęs N. tokioms mažoms raidėms parašyto ir tai dar nevienokiško — atsiuntė man 20 N. 2. Matote, koki kliutis su tais puskalviais, todėl jiems reik pastatyti toki N., kad ir su ranka užžiupinėtumei. Knygos jusų išleistos, eis kaip uoga. Ačiu už pa lengvinimus. Girdėtis vielek garsas, kad po Grabnyčių daleisė spaudai. Buk Jauinis parašęs taisykles rašliaivos, o gundai statą dabar doklad, kokios tur but išlygos to daleidimo. Duok Dieve! kad tai butų, nereiktų tiek vargti. Dabar kimšk pinigus kaip į balą tiems vokiečiams ir tai negal su jais susikalbėti.

Turėjome ant Naujų Metų Ku. Hinzmana pas sove Kretingoje svečiuose nuleido už T. S. lig šimto — tai dabar gerai. Ir jis pasigallėjo mūsų.

Vyskupas Paliulis gavo orderį. Šv. Stanislovas I eilios. Mat! Vieni juokias iš tokios mylistos. Atiduodu labas dienas linkėdamas viso labo.

Labai ačiu už laiškus, daug labai reikalingų dalykų iš jų dažinojau. Turiu kalėjimo dar 8 mėnesius. Kur busiu ten, o su Tamista rupinsiuos susinešti.

Su godone paliektu

24, I, 1904

Paukštelis.

Mielas Kn. Antanai!

Antra ar trečia diena kaip Tamistai rašiau, bet apturėjęs D. Žinyną par šitą laiškėlį duodu Tamistai žinoti, idant nesirupintumei. Galema dabar siusti ir už kartą viską, adresas paduotas yra ištikimas, galema vilties, jog niekas neprapulš, Perskaitęs D. Žin. N 1 — 1904 m. atradau klausymą Redakcijos p. Išjuokiko straipsnyje, kas gal nurodyti ypatas žinančias a. a. Baranauskio biografiją ir kaip jiems gromatas nusiusti. Taipgi aš noriu irgi šiek tiek prie to prisitarnauti duodamas rodą.

Apie Viešvenus Telšių parapijoje gyven a. a. vvsukupo brolis Anufras, o Kaune prie katedros Bažnyčios yra klebonu kn. Povilanis iš Anykščių parapijos. Kas par juos gal daugiau žinoti Baranauskio biografiją! Todėl meldžiu

nurašyti jiems gromatas vardu D. Ž. redakcijos ir prisiusti į Bajorus ant Petraičio vardo, o mes jiems priduosime. Regis, kad teip bus gerai. Šendiena apturėjau žinią, kad 17 Balandžio jau yra daleista spauda ir renka pinigus. Tai butu nemaža linksmybė. Bet jog tiek kartų apgavo, užtad ir dabar nenoris tikėtis. Greičiau vienog galema tą žinią pripažinti už tikrą. Tuokart, žinoma, su užsieniu butu didelė atmaina kas link platinimo knygy. Tiesa, nežinia dar ant kokių išlygų daleista yra, gal tikt ant vienų dvasiškų knygy. Tad svietiškos turės eiti užrubežyje. Tėvynės Sargas ir teip turės gyvoti programos permaina. Reikėtų apie tą dalyką gerai apsvarstyti.

Trumpame laike viską dažinosime kaip yra.

Pasilieku su godone,

Vaituoklis.

Guodotinas Kn. Antanai!

Seniai jau Tamistai berašiau gromatą. Per tą laiką prisirinko nemaž visokių naujienų. Apie spaudos dalykus pasklido aidas po visas šalis, kad daleis lietuviška spauda, bet lig šiol teip ir paliko: vox, vox, praeterea nihil. Prašymų ant atidengimo laikraščio yra paduota daugiau kaip dešimts. Sako, jog tiktai dviems daleis, o kitiems atsakys, bet nėra dar žinoma, kuriems tas daleidimas papuls. Musų partijos gerai žinomas yra tikt vienas paduotas prašymas — antrą dabar ketina dar paduoti ant uždėjimo relig. laikr. tulas kunigas. Lig šioliai tad dar nieko neturime iš spaudos ir galima tikėtis, jog negreitai ką turėsime, o tuo tarpu laikraščius. Sargą ir Kryžių uždengėme, nes stoka yra pinigų. Reikia atsiminti, jog ant užsidėjimo kraujuje savo laikr. dėjome pinigų. Nekurie mumis bara už Sargą, kad daugiau nebeldžeme, o tulas inžinierius davė 25 rub., kad tikt toliaus leisti, nors mažesnie formate. Mes patįs matome, kad jo išdavimas yra butinai reikalingas, bet kad neišsakytai daug yra visokių kliučių ir užrubežiuje ir pas musų pačių. Su pinigais sunku, su medžega sunku, su pargabenimu ir platinimu sunku ir pavojinga. Szenkis teipogi pasirodė mums nesąžiningas, įpatingai šiuc se paskutiniuose laikuose stačiai paliko jis sugautas ant suktybių. Męs išspausdinome pas jo 1000 ex. knygutę iš gyvenimo katalikų su kalnynais. Atsiuntė mums vieną ex. dėl korrekto. Tame pačiame laike nuvažiovo pas jo musų žmogus dėl atlikimo su juo rokundų ir ką atranda? Be jokios korrekto išspausdinęs 1000 ir nusiuntęs į Sveicariją ant vardo tulos merginos Ingenbuliujė, kurios adresas jam buvo žinomas iš priežasties siuntimo kelių knygelijų. Pradėjo jam išmetinėti, jog tas yra negerai, kad visas išsiuntė į nereikalingą vietą, o mums nieko neteko. Besižvalgant dar atrado tas musų žmogus kruvą pridėta tų knygelijų. Pasirodė, kad jis spaudina kiek nori ir perdavinėja kam tiktai nori, o mums arba nei jokios atskaitos neparodo, arba tikt dėl akių paduoda netikrai surašytą. Tas faktas neišsakytai mums užgavo, kad nežinome ką toliaus daryti. Piktis — pavojinga, ypač. kad jis vienas iš musų kn. Bizauskį ypatingai pažysta, gal atkeršyti. Antras dalykas — po jį yra T. S. išdavimai, gal nebeduoti — o ką tu su juomi, ar ant sodo paduosi, kad nėra kam, jebent Tamsta tuomi užsiimtumete, bet teip toli gyvenant yra negalima daryti kietą kontrolių. Todėl jeigu ir priseitų toliau varyti S. (kaip mes susikalbėsime), tai vargu jį sutiksime spausdinti. T. S. išdavimus mes norime pertraukti į Klaipėdą į slaptinę krautuvę ir turėti po savo priežiuros, kad jis musų neapgautų. Ar tas gerai, atrašykite.

Su Tamistos siuntiniu vėl nelaimė, paliko suareštuotas ir į komisiją nusiustas, galima tikėtis, jog kaip D. Ž. praėjusių Metų prapuołė, taip ir tas siuntinys pražus. Kas tenais buvo nežinome, tikt numanoma, jog galėjo buti D. Ž. N. 2 ir Jonas Karblynas. Neišpasakytai gaila, o Tamstai didelis kaštas ir širdgela, bet kągi dabar padarysi. Reikia permainyti adresą, kurį ant gaio

paduosiu. Jeigu ten buvo Jonas ir Žin. tai nors kiek tų pačių atsiuskite, o Žin. ir ant tolesnio laiko siuskite, pinigų aš neužilgo už visus metus atsiuosiu. Žvaigždė patinka, kas ją gauna paskaityti, tikt užmiršau kiek ją rokuosite ant metų, reiks kam įkalbėti, kad išrašytų. Daugiau nieko. Kas užėjo ant seilės viską surašiau. Lauksiu nuog Tamstos atsakymų.

Atiduodu širdingas labas dienas Vaituoklis.

Adresas, ant kurio meldžiu siusti siuntinius, gromatas gali pagal senovišką siusti.

Memel, Bahnhof Ostpreuss, Schroder, Bahnlagernd, fur Petraitis.

Malonus Kolega!

Tamstos gromatą spaudintą, ačiu, apturėjau. Pas Sekr. atsiųstus daiktus atrasime. Mes diena po dienos laukiame daleidimo išeiti laikraščiu; bet abejojam ar sulauksime nors ant N. Metų. Stebėtinai daiktas, kad tokio pločio karalystės valdžia negali atrasti cenzoriaus. T. S. sustoja, kažin ar bevaikščios. Perkelti aną pas jumis daug keblumų. Ar Tamsta apturėjai 120 mk. iš Klaipėdos; tie buvo nuo Paukštelio. Jis jau išlėkė iš mūsų lizdo.

Rašikite ir siųskite ką mažą ant vardo Klaipėdos klebono pf. Hohmann.

Pas mumis dabar yra sunkiau su pargabenimu. Šnipukai ir raudonsiuloi didei darbuojas.

Pasilieku su godone, N. N.

10, IX v. s. 1904.

Mielas Kun. Antanai!

Ilgą laiką jau Tamistai nerašiau — nebuvo kada. Iš klostoriaus palikau išliuosuotas 17 rugpiuties ir lig šio laiko esu dar be vietos. Paskyrė į Katedrą Kaune už kamendorių, bet neužtvirtino valdžia, dabar esu kamenderotas į Nemaškėjus — kur ant tikro reiks apsigyventi dar nieko nežinau. Daleidus spaudai, iširo visi mūsų dalykai, todėl ką siuntėte D. Ž. prašau nesiusti, dėl to, kad aš negaliu su jais susinešti. Ar gavote ir kiek gavote pinigų Tamstai nusiųstų — buvo iš viso, regis, 60 r.

Jau N. 1 Lietuvos Laikraščio gavome, kas-žin mums ar daleis išleisti "Šaltinį", kurs buvo nutartas ant susirinkimo Kaune. Persiprašau, daugiau rašyti neturiu laiko. Pasilieku su guodone Kun. Vaitoklis.

Reverendissime!

Meldžiu atsiųsti visus NN. kokie išeja lik šiol "Bažnyčios Tarnas" su Sodiečių Teologija. Jei Tamsta matysite jog gali praiti par Rusų cenzurą — tai tiesiai ant vardo autorio Teologijos p. St. Dusiaty, Kov. g., Ks. Balvaču. Jeigu ne, te ant vardo Klaipėdos klebono kun. Homann. Gavo daleidimą ant išleidimo laikraščiu: Vilnioje — "Vilnios žinios" ir Petrapile — "Lietuviškas Laikraštis."

Su šenkė sunku surukuoti: mes jo prispausti negalime, o jis mumis atmonyti gali visados. Ką jis duoda, tuomi reiki buti užganedintu. T. S. kasžiu ar be išeis?

Jei Tamsta butum malonus man atrašyti, atrašas bus pas Klaipėdos kleboną — abzugeben "Kempinis".

Bukite sveiki Lietuviai užmariniai
7 spaliaus 1904.

Tautiečius A. B.

Kun. V. Dargio 2 laiškas.

Miels Drauge!

Punkskas, Spalių 17 d. 1904.

Ikišiol niekaip negalėjau prisirengti Tau parašyti platesnio laiškelio, taip truko man laiko. Užtai dabar, suriukęs išblaškytas mintis, parašysiu šį-tą apie savo kelionę ir ką girdėjau tėvynėje.

Norvegija ir jos žmonės man labai patiko. Tą patį galiu pasakyti ir apie Švediją. Ant kiekvieno žingsnio čia matai augstą laipsnį tų šalių civilizacijos. Christianijoje buvau teatre, o Stockholme ant operos. Bet apie tuos niekniekius kitą sykį, o dabar apie svarbesnius dalykus! Petropilėje patyriau, kad katalikiškas laikraštis "Saltinis" yra rengiamas, nors prašymas jo išleidinėjimui tada (6 Spalių) dar nebuvo paduotas. Kun. Prapuolianis pasidavė, kaip išleisto-jas, o prof. Dambrasukas — kaipo redaktorius. "Andrius" netikėtai tapo nuo redagavimo pastumtas, už ką jis dabar didei pyksta. Jau pirma jis buvo ėmęs ytin pestimistiškai veizėti į kunigiją, o dabar nēr nė kalbos! Buvau, teisybė. Petropilėje arti savaitę, ir su juo kasdien pasimatydavau, bet iš pasikalbėjimų jokios positivityškos naudos. Perdaug pasirodė esąs nervišku ir pesimistišku su lyg kunigų, kad susiprasti. Keli kunigai gavo neperseniai išmėtinėjančius, nors, reiškia pripažinti, teisingai, laiškus, kur beveik visiškai išsižada dirbti išvien su mūsų dvasiškija. Reiktų šį dalyką taisyti, bet nelabai yr' kam. Kurie už tai kalti, vargu norės, arba bent nesusipras. O netekti Andriaus bu-tų gaila. (Andrius — tai A. Dubinskas — Red.)

Laikraštis išsyk gaus 12.000 rb. pašalpos Redaktorius turės 2.000 rb. metinės algos. Spaustuvės savo vienok tuo tarpu nerengia. Jos įtaisymo kaštus, pagal Varšavos patarimų, apskaitė ant 30.000 rb. Man rodos, jog klysta nesitaisydam-i išsyk spaustuvės, kaip ir perdėdami jos įtaisymo kaštus.

Kun. Laukaitis buvo berengęs išleisti čion kalendorių ateinantiems metams. Aš vienok sudraudžiau. Patariau, kad to paties kalendoriaus ką žvaigždė iš-leidžia, atmušti kelis tukstančius viršaus ir atsiųsti. Rankraščius kelis tuojaus atsiųsiau. Palauk savaitę, nes jie da pas Laukaitį. Turinys turi būti viso ka-lendoriaus "nekaltas". Siunčiu vieną straipsnelį. Beje apskaityk, ar užsimokė-s ten išleistas į čia gabenti. Prekė kalendorių neturi būti čion žmonėm didesnė kaip 20 kap.. Korespond. iš savo kelionės atsiųsiu, kaip turėsiu laiko parašyti. Buvau S-se ir tapau gana meiliai priimtas, bet kliutys iš pusės svietiškos val-džios, kaip jau dabar matyti, bus didelės. Vargu aš čion apsiliksiu. Kad ne žiema, tai grįžčiau dabar, o taip prisieis grįšti pavasaryje. Rengk man, jei gali gerą vietą.

Labas dienas duoda kun. Simonaitis. Ant jo vardo siųsk į Punkską "žvaigž-dę". Obligacijas jau baigiu ir jei judu su kun. Abromaičiu po Visų šventų susimylėtumete, tai bučiau laimingas ir dėkingas!

S.

Mylimas Antanai!

Panemunė, Lapkr. 22 d., 1904.

Dovanok, jog susivėlinau su šituo laišku: mat, laikiau Pakuonyje rekolek-cijas (šįmet Administratorius liepė 3 dienų rekolekcijas atlaikyti visose para-pijose žmonėms), baisiai daug buvo darbo, todėl ikišiol ir neturėjau kada pas Tave parašyti.

Rankraščius kalendoriui jau turėjai gauti nuo kun. Laukaičio, nes jo pra-šiau, idant tiesiog siųstų juos Tau. O jei da negavai, tai nė nelauk, nes bus per vėlu. Abelnai su tokiais, kaip Laukaitis, tai negalimas daktas susidėti!

Kalendorių daugelį vis bus galima pargabenti į šią pusę, nes Lietuvoje vargu koks išeis. Kalbėjau Kaune su Žavadskio filijos užvaizdu, jis ketino parsitraukti nuo Tavęs; palikau jam "Lith. Pub. Co." adresą.

Užrubežines lietuviškas knygetes ("nekaltas") kaip: Aiš B-ės elementorių, katekizmas etc. m. cenzura leidžia ir pas Zawadskį Kaune daug tokių mačiau.

Jei pas Tave parašytų, pasiulink jam savo laidos veikalus, o teipgi "Mokslas Tikėjimo ir Doros".

Kun. Lauk., kaip matyti, linkęs yra į "biznį". Pasitikėdamas gero pelno, rengia į spaudą naują maldaknygę ir katekizmą. Abelnai jis tiki į pelningumą lietuvių išleidinių. Pasirodo, jog turi diecez. pusėtiną įtekme, gal jam ir seksis.

Apie "lietuvių katal. laikr." da nieko negirdėti. Kun. Prapuolenis prašyme pasidavė už išleistoją, o kun. Dambrauckas kaipo redakt.

Apie Andriaus neužganėdinimą, jog tapo nė šaip nė taip nuo sutarties paliuosuotas, jau turbūt tau rašiau, bet da bene nerašiau, jog jis nežada su kun. išvien darbuotis, teip bent galimą spręsti iš jo poros laiškų.

Jau turėjai girdėti, jog trys ikšiol liet. laikraščiai yra leisti spaudinti Maskolijos rubežiuose, teipgi: Vileišio ir kun. Ambrosevyčiaus "Lietuviška Bitininkas" Vilniuje ir "Lietuviškos žinios" Baltramaičio Petrapilėje.

Nežinau, ką Tu gavai do per atsakymą nuo Šatrijos Raganos, bet bet jei — ne prielankų, tai velyčiau Tau paimti už redaktorių (jei p. Skirmunėiūtė tikrai ketina apleisti) kokį kunigą. Aš užsiminiau vienam iš musiškių, o j. beveik ant tikro nuo ateinančios vasaros pasižadėjo. Man rodos, kad jis tam tikslui tiktų, nes kaip jis pats sako, tai jo pašaukimu ir esą ta publicistika. o ne — "malamedu", kokių jis dabar yra. Kalbu šia apie prof. B. iš Petr. Tu jį turėjai progą pažinti, kuomet aš tave vadavau Shen. Aš kalbėjau apie 50—60 dol. ant mėnesio. Galėtumete teip dalykus sutaisyti, kad už kambarį ir stalą galėtų jum dagi ir bažnyčioje subatvakariais ir nedėliomis buti didel' pagalba. Jei Tau šitas patiks, tai su juo stačiai susirašyk, nes žinai jo adresą.

Lietuva dabar nuludus: ji gedi davo daugelio vaikų, kaikas jau žuvo, ar da keliauja žūtų Mandžiurijoje. 29 d. pereito mėnesio 4 pavietų: Seinų, Suvalkų, Kalvar. ir Mariampolės pašaukė į kariuomenę rezervistus nuo 188: metų. Nežiūrėjo ar katras turi pačią ir vaikus, ar ne, vistiek ėmė! Kaip ka: ruos menkesnės sveikatos iš 87, 88 ir 89 metų, o teipgi kaip katruos turia čius po 5—6 vaikus paleido, o kiti liko, nors namieje paliko po keletą vaikų. o tankiai namus be jokio vyro. Graudu buvo žiūrēt, kaip moters. susirinkusios Mariampolėje palydėti savo vyrus. randojo ir alpo iš gaileščio. Kitos ir visus vaikus atsigabeno, rodė načelninkui, bet ką gelbės! Imtiniai vienas ne visur pasirodė išmintingai. Buvo tokių, ką nepaisydami ant savo verkiangių motinų ar pačių, susisėdę į vežimus, uždainavo maskoliškai ir išvažiavo. Abelnai Lietuvoje (Suv. gub.) ėmimai rezervistų teip gerai nutiko maskoliams, kad net jie pats stebėjosi. Jie tikėjosi pasipriešinimo. sumišimo, jie turėjo paslaptinius paliepinimus, ką turėtų daryti, jei kokio triukšmo, o šia jie tuviai patys. lyg avinai, ant vieno pašaukimo — paraginimo per šaltyšius subėgo... I. Mariamp. pav. paimta 1400 reserv. Mažai kas iš paimtųjų rezervistų liko ant vietos, daugumas tapo perdalinti į 4 pulkus Suvilkinių Siberiskų Šaulių ir išsiųsti aną ketvergą (17 š. m.) į Mandžiuriją. Išleisti juos tą dienę atvažiavo net pats caras į Suvalkus.

Nieko ikšiol į žv. nepagaminau, nes priverstas buvau lyg amžinasis žydas karietotis iš kampo į kampą. Da-gi nušalau, važiuodamas kunigo Matu laičio motiną laidoti, ir dabar sergu. Suvėlinau del tos priežasties ir savo išvažiavimą į Naumiestį. Rengiuosi ten vykti po nedėliai. Dabar esu pas kun. Staugaitį. Jis siunčia labas dienas kun. Abromaičiui.

Buvau, važiuodamas iš Punsko, Šeštakave, tavo tėvyškėje. Radau ren-
giant ant rytojaus egzėkv. ir visus namiškius nelabai da atsipeikėjusius nuo
išgascio, kurį turėjo diena pirm to, mat, susiedo užsidedę namas ir vos at-
gynė tavo tėvynės triobas. Motina sirginėja.

Kaip eina žv. reikalai? Ar didelę "dividendą" pripuls man gaut? Kaip
einasi kun. Staniukynui, o kaip Jusaič.?

Pasveikink kun. Abromaitį.

Tnus a corde kun. V. D.

Vienuolių Kazimieriečių reikalai.

Mielas Antanai!

Nesenei sugrįžau iš Prusų — buvau mat gana ilgą laiką šįmet išpradžią
Worishofene, o paskui kelias dienas Ingenbohlyje pas Lietuvaites. Viskas ten
man gana patiko — mokina ir užlaiko tas mergaites konogeriausiai; mergaitės
užtad linksmos ir visos beveik norėtų but tame klioštory konoilgiausia (vienok
zokonjkėms mažai iš jų norėtų pasilikti!) Kazės pėdomis nori eit tik dvi iš jų.
Terp jų yra ir mano sesuo. Gali lengvai suprast, jogei ir man jų ateitis gana
rupi. Misliau, Antanuk, ir šiaip ir taip apie jų užmanymą ir galutinai nieko
neišmisliau... vis rodosi jis man baisiai tamsiu! — Jug dabar da tik pradžia.
o jau mums skaudi: neturėsim iš ko tam reikalingą grašį sukalt. Ugi paskui
kas bus? Dabar nėra kam duot kelių skatikų vienai tik pavargusiai mergui
tei (Veronikai P.), o kas sudės paskui tukstančius, be kurių nieko nepadarysi?
Kas bus vadu tų mergaičių? Kas jas mokys pirmutinius žinksnius žengt, kas
joms kelių rodyt? Atrask da pirmą tam tyčia ne jaib-kokį, bet stropų, tvirtų,
pilną pasišventimo, tam tik visa širdžia atsidavusį kunigą, nes be to nieko ne-
išeis — visas mus užmanymas grius, visi mus geri norai eis per niek. Delto
ar negeriau, Antanai, bus pasikalbėt su Ingenbohlio zokonjkėms, kad jos musų
mergaites priimtų ant tų išlygų, kaip ir kitas trokštančias pasilikti ant visada
klioštorijų, o tik paskui, kada jau lietuvaičių bus daugiau, uždėtų Ameriko,
arba kur kitur — Lietuvoj, lietuvišką filiją. Jeigu but galima teip padaryt,
tai nē pusės pinigų mums nekaštuotų ir daugiau atsirastų kaudidačių. O dabar
su tokiom kandidatėm baisu prasidėti! Na tegul ji turi 1000.00. Išaina su jais

Ingenbohly, per tris-keturis mokslo metus tuos pinigus baigia — jokios už-
tikrytos vietos netur, kur jų tuomsyk padėsim — belodys mus paskui, kad
per mus ant nieko pinigų išmėtė. Bepig da su toms, kurios turės tikrą pa-
šaukimą į zokonikes, bet jug daug iš jų užsimanys vėl sugrįžt namo, zokon,
kių gyvenimas joms nepatiks. Ot ir tų pirmutinių neturime jokios tiesos
skriausti... gundyt, prišnekint, o paskui.. te tau špygą... Gal mą neviską g-
rai išpasakojo, gal Tu ir Tavo draugai turite kitokį siekį, arba nors išradote
budą išspainioti iš tų visų sunkenybių? Jaigu teip, tai kogreičiausia parašyk
mą, o aš da ir šįmet gal kokią kandidatę į Ingerbohly nusiųsčiau! Laukiu atso-
kymo!!!

Tavo draugas Kun. Dvaranauskas.

Seinai, 9. IX 1904.

Seinų Sem. V. — Regensas.

LIETUVIAI IR 40 METŲ DRAUSMĖ.

(Kun. A. M. Miluko paskaita spaudos atgavimo 30 metų sukaktuves minėjant Cornish Arms Hotelio Sve-tainėje, New Yorke, 7 d. gegužės, 1934 m.)

Nebeužtvenksi upės bėgimo,
Norint sau eitų ji pamažu;
Nebsulaikysi naujo kilimo,
Nors jį pasveikint butų baisu.

Naujos idėjos — darbas ne vaiko:
Užtvenktos mėto audros žaibus!
Nebsturėsi bėgančio laiko:
Vaikas tik stabdo jo veikalus.

Broliai Lietuviai! auštančią dieną
Musų nors sunų vis-gi išvys;
Griaukime amžiais užverstą sieną,
Norint gailėtus jos beprotys!

Amžiais apleista kelias tėvynė,
Jos atgimimą jaučia dvasia.
Ginkim, ką musų protėviai gynė!
Žadinkim brolius meile gilia!

Ginkim liežuvį, žemę, jos budą!
Stokim į darbą kaip milžinai!
Laimina Dievas pabertą grūdą,
Laimina vaisių: gema šimtai...

Tais mūsų atbudimo dainiaus žodžiais pradėsiu šio vakaro paskaitą apie „Lietuvius ir 40-ies Metų Drausmę“.

Lietuvių tauta 1865 metais, kuomet Rusija užgynė mūsų raides — raštą, įsakydama, po didžiausia drausme, imtis rusiškųjų, pasišiaušėliui caro biurokratui atrodė artima mirties. Jos merdėjimą reikiant išnaudoti ne lenkų, bet rusų naudai. Išnykstančios šiaurvakariuose (Sieverozapadni Kraj — taip valdiškai imta mus vadinti) lietuvių tautos šalyje turėjęs nunokti pageidaujamas rusų politikos vaisius „objedinenije Rosyi“ — Rusijos apvienijimas. Ne kitaip manyta ir Vokietijoje, kurios praktiški mokslininkai pasiryžo savotišku budu, rusams pritardami, išnaudoti lietuvių kaimininės tautos merdėjimą. Savos kultūros išdui padidinti jie suskubo „mirsiančių“ lietuvių dvasios turtus paveldėti, rinkdami dainas, pasakas, padavimus, patarles, užrekorduodami „išnyksiančios“ kalbos gramatikos formas ir tt.

„Turim susiedus negero elgimos,
Kurie tik laukia mūsų numirimo.“

— skundėsi pirm 50 metų aušrininkas dainius. Lenkai irgi neparodė mums sąjausmo. Jie ėmė pasiuteliais-litvomanais vadinti tuos lietuvius, kurie ryžosi kuomi nors savo tėvynės vargus palengvinti. Artimiausiųjų, buvusios žėči-pospolitos piliečių ainių, taip užvilta Lietuva per savo Maironį tinkamai atsakė, grąžindama jiems pavadinimą litvomanais...

Pirm nei pradėsiu gilintis į laimėtosios karės fazes, dėkingumo skatinamas ačiu tariau tiems mūsų laikraščiams, kurie per savo skiltis

mums padėjo pasiryžime — kelti aikštėn tautos sunkius vargus ir darbus praeityje. Paskaitą apie „Draudžiamos Spaudos Įkurėją“ patalpino: „Vienybė“ ir „Amerika“ Brooklyne, „Tėvynė“ New Yorke, „Darbininkas“ Bostone, „Amerikos Lietuvis“ Worcesteryje ir „Garsas“ Wilkes Barre'je. Paskaitų paskelbimus patalpino visi Brooklyno laikraščiai: „Amerika“, „Vienybė“, „Laisvė“ ir „Nauja Gdynė“.

„Tėvynės“ Redakcija savo 18-ąjį šių metų numerį paskyrė „30 metų spaudos atgavimo sukaktuvėms.“ Be vedamųjų dviejų straipsnių (suaugusiems ir jaunuoliams) apie „spaudos sukaktuves“ randame perspausdintas Dr. Vinco Kudirkos eiles „Varpai“ ir apysaka „Cenzūros Klausimas“, taipgi perspausdintus iš 1914 m. „Lietuvos žinių“ straipsnius J. Vileišio ir O. Pleirytės-Puidienės „Spaudos Jubiliejus ir Jos Jubiliečiai“. Ten irgi randame paveikslus daktarų: Kudirkos, Basanavičiaus ir Šliupo.

* * *

Po 1830 metų sukilimui, Lietuvos sulenkėję bajorai su Vilniaus universitetu pryšakyje, pasiryžo sulenkinti ir lietuvius kaimiečius per liaudies mokyklas, pirmiaus vien bajorams skiriamas. 1863 metų maištui numašinti Vilniun atsiųstas Muravjovas generalgubernatorius ėmė steigti rusiškas mokyklas, įvesdamas jose greta rusų lietuvių kalbą, kad tuomi užkirtus lenkų propagandai kelius. Neturėdamas tam tikrų knygų jis kreipėsi į lietuvių kalbos žinovą Varšavos universiteto docentą Mikuckį. Šis pareiškė lietuvių kalbai išreikšti geriau tinkant

rusų, o ne lietuvių iki tol naudojamas lotynų raidės. Mikuckio nuomonę parėmė ir mokslavyris Gilferdingas.

Muravjovas įsakė Vilniaus cenzūros komitetui leisti spaudon lietuvių knygas vien rusų raidėmis. Jo įpėdinis Kaufmanas 6 d. rugsėjo 1865 m. aplinkraščiu uždraudė spausdinti ir pardavinėti lietuvių knygas „lotynų-lenkų“ raidėmis. Tą drausmę, užgirtą ministerių tų metų rugsėjo 25 dieną, caras užtvirtinęs sekančiais metais.

Po 40-iai metų, 1904 metų gegužio mėnesyje, Rusijos senatas atrado, kad caras jokių „aplinkraščių nepatvirtinęs ir jie neturį privers-tinos teisės“.

Lietuviškos rusų raidėmis knygos pasirodė dar prie Muravjovo. Per visus drausmės metus jų išleista 165000 egzempliorių. Lietuvos žmonės, turėdami užtektinai vysk. Valančiaus rupes-čiu išleistų knygų, ne greit pajuto apie jų už-draudimą. Aušrininkas prel. Prapuolenis pirm 20-ies metų, dešimtmetinėse spaudos atgavimo sukaktuvėse, prisipažino patyręs apie tai tik nuo kun. Šederevičiaus, kuomet šis pradėjo skleisti Prusuose spausdintąsias lietuviškas kny-gas.

Muravjovo ir jo užpakałyje stovinčių rusų politikų užsimojimas ant mūsų raštų atnešė vai-sius, kokių jie visai nelaukė. Leiskite ir apie tai prisiminti Maironio žodžiais:

Kas Vilniuje budamas stabo nematė,
Kurį Muravjovui maskoliai pastatė?
Bet pats Muravjovas pastatė sau kitą,

Tvirtesnį už rausvąjį Suomių granitą:
Jo vardas per amžius nemirs.

Herostratis garso jieškojo sau tyčia,
Uždegęs Epeze Dijanos bažnyčia,
O šis ir sapnuot nesapnavo,
Kad, Lietuvai spaudą užgynęs ir raštą,
Sau vardą įgys ir sužadins tą kraštą,
Kursai jau menkai bekvėpavo.

Lietuvi! Jei saulė ant tavo dangaus
Kada užtekės, tu nespiauk ant žmogaus,
Nors tavo netroško jis labo!
Tiktai parašyk; kas prieš tiesą kariauna,
Pats rankomis savo užmanimą griaua
Tą žodį iškalk ant jo stabo!

Lietuviškos raidės skaudžiai nepatiko
Didvyriui; nemaž jis paleido skatiko,
Kad jos Lietuvos neapšviestų;
Bet vargšės kelius naktimis sau atrado,
Ir, rupinantis Dievui, ant jų nėra bado
Gyventojams sodžių ir miestų.

Kaip vaisių užgintą po Lietuvą gaudo
Iš Prūsų slapčia pargabentus raštus,
Bet veltui sargyba ant sienos bešauo
Jie eina, kaip vėsulas eina platus!
Jie žadina musų užmirusią šalį
Ir niekas jiems kelio užkirsti negali.

Šnipai Lietuvoj veltui uosto ir skraido
Lietuvis už knygas nukęst nesibaido,
Bet pats neišduos paslapties!
Kas, degdamas meile tėvynės, spaudina
Tas knygas už sienos ir žmonėms dalina:
Tamsios besiklauski nakties!

Pirm dvidešimties metų (1914), Lietuvių žinių Nr. 87, dar prie rusų cenzūros, J. Vileišis tvirtino mūsų raštus pasmerkiančiu įstatymu buvus ne ką kitą, tik vidaus dalykų ministerio aplinkraščių, išleistą 1861 metais rugsėjo 13 d., pažymėtą Nr. 141, kurį sulyg ministerį Miliutiną caras patvirtinęs žodžiu 1866 m. Visi rusų aukštesniųjų valdininkų aplinkraščiai jokios teisių vertės neturėję. „Aišku“ — tęsia Rusijos įstatymų žinovas, ką gali padaryti valdininkai ir neturėdami legalio teisėto įsakymo.

Išėjo tat aikštėn labiausiai dėlei inž. Maciejausko bylos su kunigaikščiu Šachovskiu, vyriausiu cenzūros prievaizdu, kursai buvo paliepes konfiskuoti išleistąjį Maciejausko žemlapį lotynų raidėmis. Maciejauskas patraukė cenzorių teisman, reikalaujamas grąžinti 1,200 rubrių nuostolių. Byla tęsėsi ketveris metus, pagaliaus 1904 m. 10 d. gegužio „susirinkus visiems kasacijos senato departamentams... liko nutarta, kad šie (raides draudžianti. Red.) aplinkraščiai nėra buvę caro patvirtinti ir kaip tokie neturi priverstinės teisės ir todėl leidžiama Antanui Maciejauskui ieškoti nuo Šachovskio nuostolių“. (ibidem)

* * *

Vyskupas Valančius, negalėjęs atvirai priešintis valdžios leidiniams 1868 m. kalbinamas atsisakė duoti aprobatą lietuviškų pamokslių knygoms pareikšdamas rusų raides suvis netinkant lietuvių kalbai. Negana to. Jam pasisekė surasti budą ir kelius mūsų knygoms, Prusuose spausdintoms, paskleisti. „Liet. Raštų ir Raštininkų“ knygoje (puosl. 62) skaitome, Valančių

sudėjus Tilžėje 8,000 rublių lietuviškomis knygomis spausdinti. „Aušros 40 metų Sukaktuvių“ knygos, rašydamos apie Jurgį Bielinį (Bieliaką) primena, jog Valančius nevien davęs tam vyrui nunešti Tilžės spaustuviminkui 3,000 rublių, bet ir prikalbinęs jį, besiprašantį į seminariją, palikti knygnešiu.

Be minėto Bielinio, kurį suėjau Tilžėje 1902 metais, man teko gerai pažinti dar du kitus knygnešius, paties Valančiaus prikalbintus tarnauti mūsų visuomenei, gabenant iš Prūsų spausdintas lietuviškas knygas. Plačiau apie juos rašoma „Ginamos Literatūros Platintojai“ straipsnyje viršminėtose knygose. Ten rasite dabar jau mirusių: J. Steponkos ir Serapino, Valančiaus knygų platintojų, liudijimą, jog tik jų žinia vyskupas sumokėjęs 25,000 rublių Tilžės spaustuviminkams. Plačiau apie tai rasite straipsnyje „Draudžiamos Spaudos įkurėjas“ 1934 m. „Žvaigždės“ Nr. 2-me ir Doc. Tumo „M. Valančius, maskoliams katalikus persekiojant“ — knygoje.

* * *

Penkiasdešimtais metais mūsų liaudis, vilkdama baudžiamos jungą, nusižaidė vien savo liudnas dainas dainuodama, pasakas sekdamas, mįsles, patarles pakartodama, nemokėjo dar savo knygų skaityti. Gyvenimo gi jai skirta buvo neužilgo stoti baigiamųjų ištautėti bajorų vieton, palikti tautiškos sąmonės tvirčiausiais palaikytojais, tautinės literatūros mecenatais ir pagaliaus nepriklausomybės sėklų sėjikais. Iškalbingai liudija apie apverktiną apšvietimo stovį mūsų šalyje tuo metu S. Daukanto laiškas, ra-

šytas 1845 m. į Valančių, dar Varnių seminarijos rektorių. Daukantas skundėsi, jog esąs tautai blogas ženklas, kad į du metu visoje Lietuvoje teisparduota jo Abecėlės tik apie pusketvirto šimto egzempliorių.

Po vienuolikos metų, Valančiui panaudojus visą Žemaičių vyskupo sosto įtaką, šalies kulturai pakelti, visai kitokia buvo Lietuvos žmonių išvaizda.

1856 m. Valančius, reikalaujamas palengvinimo rusų cenzūros, nuolat varžančios lietuviška spaudą, galėjo rašyti Vilniaus apskričio mokslo globėjui: „Tamstai žinoma, jog mano vyskupijos gyventojai, apie milijonas žmonių... kiekvienas moka skaityti bent iš maldaknygės“.*)

* * *

Kad geriaus įvertinus Valančiaus nuopelnus mūsų tautai tuomi apšvietimo paskleidimu, atsiminkime, kokiais keliais ėjo kitur liaudies švietimas.

Anglijos „Foster's Elementary Education Act“, įsakęs jog „henceforth schools should be established in every school district throughout the country“ (mokyklos turi būti įkurtos visos šalies kiekvienoje mokyklų apygardoje), paliko įstatymu vien 1871 metais. Anglijos valstybė po to įstatymo paskelbimui išleidusi 8 dešimtis milijonų dolerių pradžios mokykloms, pirm to pasitenkino vien mažmožiais (nuo 1830 iki 1850 m. iš valstybės išdo žmonių mokykloms paimta vien 3 milijonai dolerių). „Until the beginning of the XIX century there was no government

*) „Spaudos L. ir Am. Liet. Org. Sukakt.“ pusl. 50.

system of Primary schools in England — iki XIX amžiaus pradžiai Anglije nebuve valdiškų pradžios mokyklų” — skelbia informacijos visokie šaltiniai.

Amerikos Jungtinėse Valstijose šviesiausia buta. Pensylvanijos Valstijoje 1834 priimta viešųjų mokyklų įstatymas, bet tą įstatymą du kart (1854—1893) reikėjo patobulinti, kol jis galėjo tinkamai žmonijos labai veikti. Praskleiskite istorijos lapus, o išvysite kaip penkiasdešimtais metais Massachusett's ir New Yorko valstijose deliai Know Nothingų — fanatiškai tiki binės agitacijos nekurioms mokykloms buvo atimta parama.

Paimkime Jungtinių Valstijų 1860 metų oficialį cenzą. Ką jis parodo?

1860 metais viešųjų (pradžios) mokyklų visoje šalyje suskaičyta	107,880
Kartu visokių mokyklų rasta	115,224
Visose tose pradžios ir augštesnėse mokyklose mokino profesoriai ir mokytojai (-jos)	150,241
Mokinių buvę	5,477,037
Kurių visų išmokslinimas kainavęs	\$34,717,112
Jungtinėse Valstijose anuomet ėjo 4,051 laikraščiai (su tiražu)	928,000,000
Bažnyčių buvę	54,000,
kuriose galėję sutilpti žmonės. Bažnyčių vertė apskaičyta siekusi	\$178,398,432
Visos šalies turtas (real and personal) tais 1860 metais cenzo buvo įvertintas	\$19,089,156,-289.
Bet tarpe visų (valstijų ir teritorijų)	

27,489,561 laisvų gyventojų rasta 1,126,575 analfabetai (467,023 vyrai ir 659,552 moterys). Bet dar čia ne viskas. Nepamirškite, jog tas 8-asis Jungt. Valst. cenzas buvo dar belaisvių laikuose. Jungtinėse Valstybėse 1860 m. buvę 3,593,760 vergai — „colored slaves“, irgi bemoksliai.

Taigi kuomet Žemaičių Vyskupijoje visas milijonas žmonių išmokę galėjo savo maldų knygas skaityti, Jungtinėse Amerikos Valstybėse buvę penkis kart tiek raides nepažįstančių — analfabetų.

Kaip Valančius į dešimtį metų įstengė išplėsti apšvietimą, plačiai rašo jo biografą Aleksa knygoje „Valančius“. Plačiai apie Valančiaus liaudies švietėjų Palangos Juzių-siuvėjų, Antanų Tretininkų-Pranciškaus III-jo ordeno narių, šiaulėniškių Senelių-elgetų rašo knygos „Valančiaus Darbai“ Pramaičių Julės leidinys.

* ♦ *

Prasidėjus 40 metų drausmei, lietuviams deliai jų žinomo nuolaidumo grėšė pavojus ir per didelio susiartinimo su rusais, kurių valdžia, neseniai (1861) paleidusi žmones iš baudžiatvės, mėgino lošti jų bičiulių rolę, buvo vilku avies kailyje. Musų broliais vadindamiesi akyplēšos lenkai ar neįstengė sunaikinti musų valstybės ir tautos galybės, musų lietuviškas žemes be karo prisivilioti, musų genijus (Mickevičius, Kasčiūškas) prisivilioti. Ar ne tą patį musų tautai padarė ir vokiečiai prusus ištautinę? Ogi šimtai, tukstančiai musų išmokslintųjų ruses, lenkes, net rusiškai kalbančias žydes vedę, ar ne tais pačiais pavojais keliais nuėjo?

Mickevičius savo „Vilijoj“, man ding, nevisai teisingai skundėsi ant lietuvačių. Daug teisingiau savo priekaištus darė Lietuvos bernužėliams Maironis, dainuodamas.

„Lietuvės neieško, kaip vilnys Dubysos,
Sau meilės už kalnų, girių tamsių;
Bet meilę ir širdį atranda ne visos,
Nes bėga lietuviai nuo jų.

Kur Temza, Laba, Amazonė plačioji,
Ten skursta lietuviai nuvargę keliais.
Kur Varšavos miestas, Maskva tolimoji,
Ten spaudžia juos mokslais giliais.

Lietuvės, kur vilnys Dubysos banguoja,
Sau rutomis pina geltąsias kasas;
Kad pradalgės grėbia, graudžiai uždainuoja,
Bet širdį jų kas besupras?

Ir eina tos dainos per Lietuvą mūsų,
Kaip Nemuno mielo blaivioji vilnis.
Joms pritaria balsas nuo Kuršo ir Prusų;
Jų klausos nutilus naktis.

Kaip rausta jurginai ir rutos žaliuoja
Ir pina Dubysos pakrančius margai,
Taip žydžia lietuvės, bet liudnai dainuoja,
Nes spaudžia jų šalį vargai”...

* * *

Turime pripažinti, jog gudrusis žemaičių senas vyskupėlis laiku pramatė tą pavojų susibičiuliavimo su rusais, iš baudžiatovų paliausotojais, pasirupino, kaip įmanydamas, numaskuoti naujus bičiulius ir, akcentuodamas tikibinį jų skirtingumą, atsiekė savo siekio.

„Maskoliai griebės smarkių priemonių” —

rašo docentas Tumas*) — „žemaičių vyskupo akcijai niveliuoti. Ar ta akcija pateisina tas priemones? Taip. Rusijos valdžia, kuriai buvo pavesta suvaldyti svetimų tautų gyvenamieji pakraščiai, pajuto pavojų iš nedidelės trijų milijonų lietuvių tautos. Ji buvo planingai organizuojama į nepaliaujamą kovą su imperijos valdžia nenuveikiamu ginklu — reiginiu fanatizmu”.

Kokiose gyvenimo sąlygose Valančius šį darbą darė ir kaip jis dėl tautos labo nesibijojo savo laisvę ir gyvastį statyti pavojun, galite persitikrinti iš anos galdynės tyrinėtojo (V. Biržiškos) ir kitų istorikų raštų, kurie rašė apie tų laikų katalikus Rusijoje (pav. Catholic Encyclopedia).

Pasiklausykite paties Valančiaus žodžių iš jo brošūros „Katalikų Bažnyčios Vargai Lietuvoj ir Žemaitijoje”:

„Kaip įmanydami, turite saugoti savo vaikus nuo maskolių mokyklų, nes tos yra įstatytos jums perversti į maskolių tikėjimą... nartinkitės nė prie vieno maskoliaus; nebuvokite pas juos, nei gerkite, nei valgykite drauge... Jei kame yra popai, pas tuos nelandžiokite, nevadinkite jų kunigais, rankų jiems nebučiuokite. Vos juos pamatę, bėkite šalin, nes tie veikiau pikta, kaip gerą gal jums padaryti...

Jeigu taip reikia tolintis nuo maskolių, kągi dabar sakyti apie jus, Lietuvos ir žemaičių mergaitės, kurios vaikščiojate pas juos dienomis ir

*) Doc. Tumo „M. Valančius, maskoliams katalikus persekiojant” I.117.

naktimis pagal, su jais brotaujatės, už jų ište-
kate ir išsižadate, pagaliau, savo tikėjimo. Už-
tikra, didžiau jums reikia rykštės, kaip žodžių.

Dar kita, sukalbėjusi su maskolium ir pasi-
žadėjusi už jo tekėti, eina pas gimines ir kuni-
gus, tarsi pasirodyti. O tegul kurs iš tų pasa-
ko: „Ką tai dirbi, prapuldysi savo vėlę ir vaikų.
Pamesk tą norą.“ Vos tokius žodžius išgirdusi,
bėga tuojau pas savo mylimąjį maskolių ir vis-
ką apsako, nes didesniai jau myli savo masko-
lių, nekaip gentis ir kunigus. O tas rašo pas
vyresnybę, kad teisybę pasakiusius baustų. Nors
motina iš grabo atsikėlusį sakytų įsimylėjusiam
mergaitei: „Neik, mano vaikas, už maskolio,
prapulsi pati ir tavo vaikai“, tačiau ir tos ne-
paklausytų.

Maskolių įstatymai negina mergelėms, ei-
nančioms už maskolių, palikti savo katalikų ti-
kėjime; šios tačiau, norėdamos didžiau vyrams
įtikti, priima maskolių tikėjimą.

Oi, mergaitės, kurios taip darote, kaip ištu-
rėsite sąžinės graužimą? Norėsite vėl katalikės
buti, bet nebegalėsite. Dabos jūsų kliūvaitai,
popai lig sveiku; neleis vaikščioti į bažnyčias, o
mirimo valandoj, kad ir šauksitės katalikų ku-
nigo, niekas neprileis. Taip mirsite padukime,
savo galvos plaukus draskydamos”.. (l. 80).

* * *

Paskaitoje „Valančius ir mūsų Kultūros
Palaikytojai”*) anuomet plačiau įrodžiau, kaip
tam mūsų Mozei pasisekė iš keliaujančių siuvė-

*) Žiur. „Spaudos Laisvės“ ir Am. Liet. Organizuo-
tės Sukaktuvės” 1.41—33.

jų ir maldingų tretininkų padaryti pasekmingiausius „klaidžiojančius mokytojus“, kurie sunkiausiai laikais... „išmokino Lietuvos liaudį skaityti savas knygas ir padėjo mūsų tautai apginti savąją kultūrą nuo kenksmingų rusicizmo užnašų“. Šiandien irgi tinka jūsų dėmę atkreipti į tų Valančiaus Lietuvos žmonėms šviesinti pašauktųjų darbininkų veiklos programą, plačiai S. Kušelevskio paskelbtą 1879 metais knygoje „Missija“. Pakartosiu čia kelis sakinius:

„Taip tada mano brangūs broliai ir seserys, žinokite jog tiktai mokydami skaityti vargdienių vaikus, sėdami širdyse jų sėklą krikščioniškų dorybių, dalydami aniems dovanai dvasiškas knygeles, apšviesdami jų tamsų protą, atgaivindami apmirusį tikėjimą, žodžiu sakant, darbuodamies apie laimę ir išganymą artimo, tegalima užpelnėti missijonorių vainiką dangaus karalystėje. Imkimės drąsiai prie to švento Apaštališko darbo. Visi darbuokimės tame didžiausiam reikale; vieni turėdami laiką mokykim vaikelius, kiti ukvatykim prie mokslo, kiti vėl duokime grašius ant spaudimo, pirkimo ir dalijimo vargšams dykai knygelių, kožnas kuomi tik galėdami prisidėkime prie to dieviško darbo, idant visi drauge galėtumėm įgyti ir naudotis apaštališkais nuopelnais. Labiausiai jūs esanti valno stono, pasišventantys Dievo tarnystei, atsižadėkite tinginiavimo, negaišinkit veltui laiko, eikite į sodžius- kaimus, grįčias pavargėlių mokykite vaikus skaityti, platindami krikščionišką šviesą, kuotikriausiai pelnysite sau amžinos šviesybės gyvenimą dangaus karalystėje. O jei-

gu nukentėtumėt prispaudimus, tai už tas sunkenybes apturėsite kankinių vainiką; padėję viltį Dievuje, eikite linksmindamies prie to švento darbo, žinodami, kad už tą apaštališką proce bus gausiai brangus užmokesnis...

Jūs tad nekaltos panos ir mergaitės, skaisčios rojaus lelijos, jei tik turite liuosą valią, nesėdėkite nei miesteliuose, nei sodžiuose ir kaimuose dykystėje, bet su ukvata imkitės prie mokymo vargdienių vaikų; kiek išmokysite pavargėlių skaityti, tiek Aniuolų globėjų tų vaikelių aplankys jus valandoje mirimo. Nesirupinkite apie maistą ir apdarą, tą viską suteiks jums gaspadorius, kurio grįčioje procevosite...

O brangiausios Žemaičių ir Lietuvos dukterelės, išgirskite tą verksmingą balsą skęstančios tamsybės tėvynės jusų; šitai žodžiai Karaliaus Pranašo (Ps. 94) šaukia jus: „ne užkietinkit jusų širdžių“, neužtraukit ant savęs dieviškos bausmės, bet tegul žemė ir dangus džiaugiasi iš jusų darbų, tegul busiančios kartos augština jusų vardus, tegul giminės giminėms apsašo garbingą jusų proce. Jūs malonios mergaitės, karštu savo pasišventimu šioje liudnoje gadyne galite daug prisidėti prie apgynimo mūsų šalies...*)

* ♦ *

Prof. Vaclovos Biržiškos raštuose „Musų Senovėje“ (I, l. 7—9, 17—21) galite pasiskaityti kaip tarėsi rusų valdininkai savo slaptuose do-

*) Skaityk „Vysk. Valančiaus Darbai“, Pranaičių Julės leidinys.

kumentuose anuomet apie Žemaitijos ir visos Lietuvos vadą.

„Spaudos Laisvės ir AM. liet. Organizuotės Sukaktuvių“ knygoje, šimtai lapų prirašyta apie Valančiaus padėjėjų darbus, skleidžiant iš užsienio knygas. Vienas tų sumanių ir apskrių darbininkų, ilgesnį laiką gyvenęs Tilžėje, po A. J. Zanavykučio vardu rupestingai surinko ir atspausdino „Statistiką visų lietuviškų knygų atspausdintų Prusuose nuo 1864 iki 1896 metų“. Sulyg tą raštą per 20 metų, po vysk. Valančiaus mirties, (1875—1895) Prusuose buvę atspausdinti visokių lietuviškų knygų du milijonai ir 79 tūkstančiai egzempliorių, neskaitant laikraščių: „Aušros“, „Šviesos“, „Apžvalgos“, „Varpo“, „Ukininko“, „Tėvynės Sargo“ ir k.

Uo!us „drausmės“ meto tyrinėtojas p. Ru-seckas išleido du „Knygnešio“ tomu su aprašymais mūsų knygnešių darbų ir vargų. Bet ir tose ilgo ir rupestingo jo darbo knygoje toli ne viskas išvardinta. Daug knygų reiktų prirašyti, kad bent paviršutiniai suminėjus šimtų šimtus tų karžygių, kuriuos Valančius pašaukė naujan darban — Lietuvai šviesti ir nuo surusiniimo apsaugoti.

* ♦ *

Po pergalei triumfuojantiems nedera mums šiadien perdaug jaudintis „drausmės“ padarytomis žalomis. Geriaus pritiks, trumpai jas to perijodo dainiaus žodžiais paminėjus, atkreipti savo atydą į naudą, tautos įgytą, visiems lietuviams per 40 metų dirbant bendrame nusistatyme prieš abelną priešą. Bene turėdamas minty-

je „Pasikalbėjimo Giesmininko su Lietuva” vyrų (1856 m.) gražiausius sumanymus, „Jaunosios Lietuvos” autorius rašė:

Gyvatos pradėdami rytmetį šviesų,
Tiek daug padarysią tikėjos!
Bet žmonės jų siekj ir augštą, ir tiesų
Sulankstė, kaip siulą verpėjos.
Užmanymai gražūs be vaisiaus paliko,
Atrasdami ginčą tiktai.
Išjuokdami žmonės juos priešais sutiko,
Krutinę apdavę šaltai.
Tikėjos prikelti kapus Gedimino
Ir kalbą senovės gadynės;
Užtai litvomanais visi išvadino
Ir net piktadėjais tėvynės.
Kame jų draugai, tiek iš ryto žadėję?
Ar skursta, paskendę varguos',
Ar linksminas, puotų stiklus pamylėję,
Ar šąla Sibyro snieguos'!
Jaunuomenė mūsų, gražiausia viltis,
Maskolių mokyklose žuva;
Nes mokslo sodybose niurkso naktis,
Kurioje ji doriškai puva.
Po visą Europą visur atgimimas,
Tiktai Lietuva — nelaiminga!
Maskolių nežmoniškas užsikirtimas
Suvaržė ją pančiais vargingą.
Ją žudo liga, o gydyklos užgintos:
Nuodus vien begalima gerti!
Švenčiausios teisybės ir tiesos pamintos,
Vien leista žaizdas jai atverti.
Užginta jai prosenių šventas liežuvis;
Jai uždrausta mokslas ir raštas;
Net motinos vardą užmiršo lietuvis,

Ir jam Lietuva — ne jo kraštas!
Iš vargo jis bėga į svetimą šalį
Ir plaukia Atlanto marias;
Ne auksas jį traukia: mylėti jis gali
Tik savo žaliąsias girias.
Taip Burba pabėgo, Basanis ir šliupas,
Milukas... ir daugel kitų!
Varguoliai ir ten nebe vygėse supas,
Ilgėdamos savo kraštų...

Pirm „drausmės“ buvome pakrikę, priešų suskaldinti į Kaunijos, Vilnijos, Suvalkijos, Mažosios Lietuvos šalis. Nevidonų prispausti daugelis nematė reikalo rupintis reikalais, kokie iškiltų ne jų apygardoje. Tėvynės, savo krašto, savo kalbos, savo žmonių meilė pasitenkindavo, paliesdama savuosius, savo kaimą, savo apygardą.

Žavėtinai gražiai apie „Metų Laikus“ pasakojo nemirštamas Duonelaitis Pašešupio apygardos tarme. Jam lygus nuo šventosios gražbylys ir sava tarme pradėjo garbinti „Anykščių šilę“. Musų Herodotas Daukantas savo krašto tarme rašė savo raštus. Prof. E. Volteriui, 90-ais metais musų didžiausiam bičiuliui, nemaž laiko reikėjo suaikvoti rankiojant iš Petrapilės lietuvių studentų perrašytojus „Lietuvos Istorijos“, kuri tuomet buvo spaudinama Plymouthe „suvalkiečių“ tarme.

Gimžauskas ir savotiškai raudėjo „Pralidos murus pravažiuojunt“. Dar savotiškiau sielojosi dėl savo „klapatų, bėdų“ giesmės „Pulkim ant kelių“ autorius Drazdelis.

Ir genialus Valančius, išmokinęs visą Lietu-

vą knygas skaityti, argi ne savaip žemaitiškai rašė? Sulyginkite jo paskiausius raštus, jo politines brošuras, per kun. Zabermano tarpininkavimą 68-ais ir 69 ais metais išleistas su naujaisiu, — po 60 metų, — docento Tumo tų pačių raštų leidimu. Musų dienų rašytojas chigaikiškis Jurgelionis andai „Laisvoje Mintyje“ net literatinį chamizmą primėtinėjo „Žemaičių Vyskupystės“ 90-ų metų išleidėjui už tai, kad šis nemokėjęs įkainuoti Valančiaus žemaitiškos tarmės grožybių, nevykusiai jas pakeisdamas banaliais rašomosios kalbos terminais. Spaudai tą Valančiaus veikalą į rašomąją kalbą perrašė irgi žemaitis kun. A. Burba, tik ne iš Valančiaus apygardos.

Nenoriu čia vienos ar kitos musų kalbos tarmių išgarbinti su kitų skriauda. Atkreipiau vien jusų atydą į įvairius musų žymesniųjų rašytojų raštus, kad įsitikintumėte, kaip mejučiomis „40-ies metų drausme“ mus, ir nevisada norinčius, paskatino išsižadėti savo brangenybių vienos visų lietuvių, ir žemaičių su dzukais neišimant, rašomosios kalbos naudai. Šitame „40 metų drausmės“ perijode viena visam kraštui rašomoji kalba, paskiaus ir vienokia rašyba ar statrašas įsivyravo ir pas mus, pamokė visus tėvynės mylėtojus laikyti jas didei brangiu daiktu, turtu, kurio mažiausias įžeidimas, net ant jo užsimojimas mus erzindavo. Šių žodžių rašytojui teko pažinti šis jausmas visai netikėtų dalykų susiklojimu.

1898 metais, kuomet budamas šenadorio lietuvių parapijos vikaru, pradėjau leisti „Dir-

va" ir jos knygeles, teko pareiti į artimesnius sątykius su „Aušros" pirmuoju redaktorium ir leidėju Dr. J. Basanavičium. Pasimirus tuomet vyriausiam „Dirvos" rėmėjui kun. Burbai, bičiulių patiriamas rengiausi išleisti velionės raštus, kuriuos pardavus, pelnas turėjo būti pamatu jo vardo stipendijos. Dr. Basanavičiui, kurio „Medega mūsų tautiškai vaistinkystei" atspausta Nr. 2-me „Dirvos" ir atskiriose knygelėse, prašant, atidėta kun. Burbos pagerbimas tolesniam laikui. Kad geriaus suprastumėte „Dirvos" leidėjo keblumą, turite žinoti, jog to žurnalo prenumeratorių nebuvo daugiausiai, vos kelios dešimtys. Vyriausias šelpėjas kun. Burbas, pažadėjęs užmokėti už 11 kiekvieno numerio egzempliorių, jau buvo po žeme. Leidimo lėšoms apmokėti galimybės laukta vien iš vikarijato nedidžiausių įeigų (anuomet šenadorio vikaras dar neturėjęs teisės kalėdoti). Dr. Basanavičius prisiuntęs „Liet. Trakiškų Studijų" ir kitus rankraščius pridėjo 100 rusiškų rublių ir daugiau žadėjo... tik su viena sąlyga... Jis reikalavo savos skirtingos rašybos... O tuomet jau mes (Lietuvoje ir Amerikoje) baigėme susitinkinti užvesti vienodą — Kriaušaičio rašybą. Brangus buvo „Dirvai" sądarbininko Basanavičiaus vardas, labai pageidautini atrodė jo pažadėti pinigai, bet, sutikus su jo paduotoms sąlygoms, butų reikėję įnešti dissonansas į patrijotinį rašytojų ir leidėjų nusistatymą, prie kurio prieita ne be vargo. Nenoromis prisiminė Lietuvos inteligentų suvažiavimas Antano iš Bugnų tėviškėje (1893 m.), kur Dr. P. Matulaitis Jankui ir Co. daug karčios teisybės pasakė...

Kunigai Kaupas ir Žilinskas, iškart Basanavičiui pasidavę, greitu laiku atšaukė savo žodį... Tik vienas Bačkauskas bepaliko prie savotiškos rašybos. Dr. Basanavičiaus tų laikų korespondenciją galima pasiskaityti 1924 m. „Žvaigždės“ Nr. 3-me.

* * *

Metai po metų vienoda rašyba, vienoda rašomąja kalba laisvai be cenzūros skleidžiama spauda darė geros įtakos mūsų tautai. Nejučiomis atsirado pas mus pasiilgimas laisvesnės žemės, laisvesnių žmonių, pagaliaus ir laisvos, nepriklausomos Lietuvos. Dar 90-ais metais pradėjome paskui Jr. Joną Amerikoje dainuoti:

„Te nuo dainų garsių
Meilė širdžių narsių
Atgis, pabus.
Meilė senos kalbos,
Liuosybės prigimtos,
Tironų n'apkantos
Sukels jausmus.”

Nepalyginamojo, „sulyg Jaunių, Anykščių šilelio“ autorius 1883-ais metais sužavėjo visus savo eilėmis „Aušros“ pirmame numeryje:

„Giedu dainele — savo giesmele
Apie rupesnius, vargelius
Lietuvos krašto; ne teip iš rašto
Giedu senųjų žodelius.
Kalnai ant kalnų, o ant tų kalnų
Kalnai ir maži kalneliai —

Tenai Lietuva per amžius buvo,
Kaip sako mūsų seneliai..."

Ilgiems ir sunkiems „drausmės metams“ tas pats vyras tinkamesnę ir pasekmėmis daug svarbesnę sugalvojo giesmę atsisveikindamas „Lietuvą ir Dauguvą“. Jis irgi, rasi ir pats nesijausdamas, du didvyriu pastumėjo mūsų tautos garbei ir naudai dirbti. Daugeliui jau žinoma, jog Jaunius, garsusis išmokslintame pasaulyje mokslavysis, žemaitis, pradėjo gilintis į kalbotyros mokslus, iškart bene norėdamas mokliškai ginčytis su Baranausku. Ir man pačiam neseniai teko nuo vysk. Bučio išgirsti, jog, jei ne Baranauskas, ir kitas mūsų tautos pažiba, mokslavysis, gamtininkas, matematikas, teologas apologeta, publicistas, šalies atbudimo dainius, mūsų universiteto garbės profesorius pral. Dambrauskas kitais keliais būtų nuėjęs.

Savo eile Dambrauskas, ištremtas šiaurėn, tolimon Ustiužnon, padeda mūsų Dr. Pietariui, Basanavičiaus draugui, savo vietoje tarp tautos darbininkų atsistoti. Ištrėmimo budamas Dambrauskas paruošė visų lietuvių plačiai skaitomus „Gyvenimus Šventųjų“.

Jakšto, pagal L. Kundraitį parašyta „Giesmė Prasčiokėlio Nemokančio rašyti“ 1884 m. „Aušroje“ paragino šimtus mūsų jaunuolių uoliaus rupintis liaudies švietimu. Kitas veikalėlis iš jo „Dainų Skrynelės“, drausmės metu dažnai deklamuojamas, besiveržiančiam nusiminimui pergalėti — „Ačiu, ačiu“, baigiasi stanza:

„Ir už priespaudą skriaudėjų besarmačių,
Ką ant gero mums išėjo,
Ačiu, ačiu“.

Minėdamas „40 metų drausmės“ laimėjimus, savo pareiga jaučiu čia prisiminti ir draugijas, kurios užsimezgė, skriaudikams mus spaudžiant, o paskiaus išbujojo, užaugo ir Lietuva susilaukė nuo jų gražaus vaisiaus, gražių žolynų savo kulturai iškaišyti. Tai dvi šv. Kazimiero draugijos: viena Kaune, kita Amerikoje ir „Tėvynės Mylėtojų Draugija“. Šios paskutinės įsikurimą ir veiklą nuodugnai aprašė A. B. Strimaitis „Spaudos Laisvės ir Am. Lietuvių Organizuotės Sukaktuvių“ knygoje. Ji išleidusi „Dr. V. Kudirkos Raštus“ (6 tomuose), „Jono Jonilos (kun. Žilinsko) Raštus“, „Lenkų Apaštalavimą Lietuvoje — prel. Prapuolenio“ ir kit. — iš viso 36 veikalus.

Pirm trisdešimts kelių metų, dar Dr. Pietariui nepadarius savo „debut“ mūsų raštijoje, „Obrusitelių“ ir daugelio kitų apysakų autorius Dėdė Atanasas (Kun. Pakalniškis) buvo mūsų Dickensu, kartu ir vyriausiu perijodinės mūsų spaudos ramsčiu. Sunkiose priespaudos ir nusiiminimo dienose jis su Tumu ir kitais draugais sukūrė, šaukdamiesi Lietuvos globėjo pagalbos, draugijėlę knygoms ir raštams skleisti. Visi žinote, jog ta šv. Kazimiero draugija, po šiai dien veikianti, paskleidė mūsų liaudyje apie 600 įvairiausių rušies knygu, keliuose milijonuose egzempliorių, neminint daugelio laikraščių, žurnalų. Ta draugija ir šiandien sumaniai veda lietuvių PRIMAS Jakštas-Dambrauskas, net ir mitros išsižadėjęs dėl jos.

1902 m., kuomet Kun. Tumas dėliai daugybės nepergalimų kliučių pavedė mano ir Kun.

Kaupo globon „Tėvynės Sargą”, 4—5 to laikraščio tilpo ilgesnis straipsnis „Naujas Užmanymas”, kuriame sumanyta „iš mūsų davatų sudaryti naudingiausia organizacija — lietuviškai tautiškos presos apaštalytė (kuri)... galėtų padėti knygas spausdinti, galėtų per savo pasišventimą sumažinti kaštus spausdinimo”... Dėliai viršminėto straipsnio, lygiai kaip ir 1895 metais dėliai vienuolių mokytojų, kilo visokių ginčų*), kurie nusitęsė kelis metus. Bet atsiradus keletui energingų lietuvaikių, tų metų rudenį nuvykusių į Šveicarijos Ingenbohli lavintųsi, jau mums spaudą atgavus, užsimezgė Šv. Kazimiero vienuolių mokytojų draugija, kurios suvirš 300 narių šiandien mokina tukstančius Amerikos lietuvių vaikučių ir kurių dalelė (burelis iš 100) tą patį kultūros darbą dirba Lietuvoje. Praeitą metų Lietuvos valstybė pagerbė tų lietuvaikių darbą, suteikdama aukštą ordeną nevien tos draugijos įkurėjai, bet ir joms padėjusiai amerikietei pedagogei. Apie tai rašė daugelis Amerikos laikraščių.

* * *

Kad ne „40-ies metų drausmė”, ar būtų išsivystęs visoje grožybėje nemirštamojo Maironio genijus? Maironis dar prie savo gyvos galvos susilaukė, kad jo patrijotines ir kitas eiles giedojo, dainavo Lietuvos žmonės savo dvasiai sustiprinti kovose už tautinės kultūros išlaikymą. Anglijos valdininkų leidinys, kurį kaip tinkamiausią informacijos raštą skleidžia ir Lietuvos konsulatai, apie šį mūsų dainių rašo:

*) Žiur. 1895 „Varpas”, Nr. 4, ir „Vienybė Liet.” 1895 metais.

„Maironis... prophet of Lithuanian renaissance, scholar, lyric, novelist, author of Young Lithuania... Maironis is not read but sung by his countrymen”, vadinasi ir sulyg Anglijos žvalgų „Maironis lietuvių atgimimo (geriaus tiktų pasakyti — atbudimo. Red.) pranašas, mokslininkas, lyrikas, sakmininkas, Jaunosios Lietuvos autorius... Maironio tautiečiai ne skaito bet gieda jo poezijas”.

Didžiausias mūsų dainius genijus Adomas Mickevičius troško, bet nesusilaukė panašaus pripažinimo. „Ogdybym kiedy doży! tej pociechy Aby te księgy zblądziły pod strzechy” jis rašė:

„Mickevičiaus poezijos užklydo į šiaudines pastoges, kuomet Maironis, Kudirka, Žilinskas ir kiti paskelbė jas lietuvių kalba. Basanavičius, dar studentas, aplankydamas Mickevičiaus slėnį Kaune, lenkiškai niuniavo „Vilija, naszych strumieni rodzica”...

* ♦ *

„40 metų drausmės” davė galimybės ir kukliam Zanavykijos bažnytkaimio klebonui kun. Sederavičiui patriotizmo ir šventumo dorybėmis nušviesti mūsų horizontą, vertu Didžiojo Valančiaus įpėdiniu palikti ir paruošti šimtus abejos lyties partizanų burelių, kurių devyza buvus:

„Kurie mokys vargdienėlių vaikelius skaityti, Tokių vardai bus knygoje dangaus užrašyti. Jūs panelės ir mergelės, eikit prie to darbo... Po grįteles, kamarėles vaikelius mokykit...

Brangus auksas ir sidabras, bet mokslas
brangesnis*)
Saldus cukrus, saldus medus, bet mokslas
saldesnis."

Tokie obalsiai skleista dešimtyse tukstančių knygelių, kun. Sederavičiaus pagelbininko, S. Kušelevskio baigianties 7ai dešimčiai praeito amžiaus metų. Kuomet įnirtęs priešas gaudė knygeles, gąsdino slaptųjų mokyklų mažulėlius mokinius, nužeminti tretininkai, rudu škaplierium prisidengę, visoje mūsų šalyje, žandarų neįžiūromi, užsidėjo pareigas:

„Mokinkit vargšų vaikelius,
Platinkit tarp žmonių šviesą,
Kad tarp jų gyventų tiesa.
Paskubinkit eiti į sodžius
Gritelėse pavargėlių
Mokyti skaityt vaikelių.”*)

Lygiai gražios ir maudingiausios visai šaliai įtakos darė tais (1879) metais paskleisti S. Gimžausko tukstančiai „Lietuvos Bičiuolių“. „Aušros“ pirmuose numeriuose skaitome: „Lietuvos Bičiuolis“ tai kiaurai patrijotiška knygutė, už-

* * *

tai taip meilu ją skaityti... Kadangi jau pernai lietuviai tą knygutę išgraibstė ir jinai nebegautama pirkti, tai čia mėgįsiu skaitytojus įvesdin-

*) „Spaudos L. ir Am. L. Org. Suk.“ l. 52.

*) Ibidem l. 51.

ti į jos įtalpą". 1883 m. „Aušros" dvejuose numeriuose daug lapų (75—78, 108—110) pripildyta atpasakojimu „Lietuvos Bičiuolio" įtalpos ir pakartojimu jame tilpusių eilių, kurias jau tuomet dainuota visoje Lietuvoje.

Kaip Jaunius nušvietė Kauniją darbuodamasis tarp klierikų, taip ir Suvalkijoje tarp gimnazijos mokinių sukūrė skaisčiausią Lietuvos meilę Jaunius ir Gimžausko moksladraugis, paskiaus žandarų pramintas Lietuvos karaliu, Petras Kraučunas.

Pagaliaus „Aušroje" prabykęs Basanavičius, „Varpe" Kudirka tai vis mūsų didvyriai, iškilę daugiausiai, pasidėkojant „40-ies metų drausmei". Dr. Kudirkos veikla plačiausiai aprašyta 1924 m. „Vincu Kudirkos jubilėjiniam „Varpe" — sudėtinėse knygoose.

Apie Basanavičių irgi daug laikraščiuose ir knygoose rašyta. Menkas Lietuvis, kuris mažai apie tai girdėjęs. Tokių čia nėra, taigi liausiuos mūsų didvyrius ir jų darbus išvardindamas, baigsiu „Drausmės" meto įvykius atpasakoti.

Pirmutinis inžinierius Petras Vileišis pradėjęs klabinti į rusus valdininkus ir 1877 m., gavęs leidimą, išleido lotynų raidėmis knygeles „Jurgis Stefesonas" ir „Pas mus ir kitar". P. Vileišis, kur jis nebuvo, ilgus metus vis prisimnė rusų išdidiems valdininkams apie Lietuvos raštus. „Iš tolimos Rusijos kampų" rašė P. Puidienė 1914 „Liet. Žiniose" siuntinėjo nesiliaudamas rankraščius cenzūros komitetan, barškino be paliovos į kietai uždarytas duris, iš už ku-

rių atsiliepė galų gale aštrus perspėjimas, kad „liautųs, nes gali buti išvytas kaipo inkyrus žmogus“... Dirbo, tarnavo Lietuvai, kiek pajiegė, kaip mokėjo, atiduodamas savu laiku gal ir perdaug“... tęsia ta pati rašytoja, pasiguosdama, jog „praėjus dešimčiai metų... Petras Vileišis dingo užmaršos bangose... Jį užmiršo visi, nes jis dirbo ir pirmyn einančio laiko nuveiktas tyliai pasitraukė iš tautinės pirmyneigos kelio, užleisdamas vietą kitiems. Gal nebemokėjo pasekti jaunosios kartos keliais?“...

Inžinieriui Petrui Murzai 1878 m. leista išspausdinti kalendorių lotynų raidėmis.

Negavo 1898 m. laidimo spausdinti lotynų raidėmis lietuviškus elementorius ir leisti lietuvių laikraštį ir kun. J. Balvočius (vėliaus pagarsėjęs pirmiausiai Amerikoje rašytojas Gerutis).

1895 metais lietuvių kaimiečių veltui paduota 4 prašymai carui, 5 carienei, 10 prašymų vidaus dalykų ministeriui, kad liautųsi draudėmusų spaudą. Nieko nelaimėjo ir Antanas Smilga prašęs leidimo spausdinti „Unininkams Kalendorius“ lotyniškai-čekiškomis raidėmis.

* ♦ *

Pirmas valdiškai pranešė Rusijai apie galutiną nepasisekimą lietuviškų knygų rusų raidėmis žemaičių vyskupijos administratorius vyskupas Beresnevičius 1881 metais. Budamas Peterburge jis prašė vidaus dalykų ministerijos, kad prašalintų 1866 m. drausmę. Vilniaus generalgubernatorius Totlebenas parėmė vyskupo prašymą. Švietimo ministeriui nesutinkant, leista tik išparduoti 13,000 egzempliorų

Seno ir Naujo Altoriaus, Zavadzko Vilniuje atspausdintų 1879 m. lotynų raidėmis. Antru kartu klausimą valdiškai iškėlė 1890 m. Mogilevo arkivyskupijos administratorius prelatas Daugėla, prašydamas spaudos gražinimo.

Pagaliaus subruzdus daugeliui lietuvių inteligentų visur prisiminti reikalingumą spaudos gražinimo, pasidalino rusų valdininkų nuomonės. Vieni pasisakė už, kiti prieš prašalinimą drausmės. Vilniaus ir Varšavos generalgubernatoriai patarė gražinti spaudą. Griežtai priešinosi lenkų sėbras švietimo ministeris Zengeris. Peterburgo Mokslo Akademijos pirmininkas kuni-gaikštis Konstantinas pareiškė, kad butinai reikia gražinti lietuvių spaudą. Akademijos ir Varšavos su Vilniū generalgubernatorių pareiškimams persveriant Zengerio nuomonę, vėliau dalykų ministeris Pleve 1903 m. patarė ministerių kabinetui, kad šis leistų Rusijoje spausdinti ir iš užsienio gabenti lietuviškus leidinius lotynų raidėmis, cenzūros praleistus. Zengeris vis dar mėgino priešintis, sakydamas, kad spaudą atgavę, Lietuvos inteligentai sukelsią žmonėse tautinį susipratimą ir kenksmingą Rusijai separatizmą. Zengeriui taip įkalbėjo endekai lenkai, kad užkirtus lietuviams kelią ir palaikius juos savo globoje.

Zengeriui paslydus iš švietimo ministerio vietos, lenkai nustojo didžiausio savo sėbro kliučių statyme lietuviams. Vasario mėnesyje 1904 m. ministerių komitetas nutarė leisti Rusijoje lietuviams spaudą lotynų raidėmis, o tuometų 24 balandžio (7 d. gegužio) caras patvir-

tino tą nutarimą ir „40-tų metų drausmė” spausdinti Rusijoje lietuviškas knygas lotynų raidėmis pasibaigė.

* * *

Jog lietuviai mokėjo panaudoti spaudos atgavimą, geriausiai įrodė prof. E. Volteris savo apskaitymu pirmos dešimties metų (1904—1914) mūsų leidinių. Sulyg p. Volterį, per tą dešimtį metų Lietuvoje buvę atspausta 2,550 knygų, skaičiuje 5 milijonų egzempliorių, kuomet per tris šimtus metų, nuo spaudos atsiradimo pas mus, iki 1904 m. atspausta 2,208 knygos.

To garbingo spaudos atgavimo 30-ies metų sukaktuvėms paminėti „Žvaigždės” leidėjai pasiryžo išleisti šįmet knygas užvardintas „30 metų Spaudą Atgavus”. Papildžius, kas buvo ap-leista, ar ne pilnai nušviestą pirmesniuose panašiuose leidiniuose („Aušros 40 m. Sukaktuvėse”, „Spaudos Laisvės ir Amerikos Liet. Organizuotės Sukaktuvėse”) šitose knygose bus mėginta plačiau nušviesti „Aušros” periodo darbuotė. Geriausias aušrininkų pagerbimas, tai įrodymas jų darbų. Norime parodyti „Aušros” knygeles, geriaus pasakius jų fotografijas, kad jos padėtų mums pažinti Basanavičių, rašiusį „homines historiarum ignari pueri sunt — žmonės istorijos nežinantys tai vaikai”, padėtų pažinti visą tą eilę garbingų vyrų, kurie „Aušrai” raštus rašė ir kurie, kaip antai Petras Kraučūnas ir jo draugai, „Aušros” knygelėms į Lietuvos žmones pareiti kelius taisė. Pažinę tuos didelio pasišventimo ir darbo vyrus ir mes,

anot Jablonskio, pasiragįsime aušriškai dirbti tautai ir tėvynei.

Kadangi fotografiškam knygų spausdinimui reikia didelių lėšų, tad „Žvaigždės“ redakcija į šį „Aušros“ ir aušrininkų pagerbimo darbą kviečia visus, kurie išsigali ir supranta jo svarbą ir prakilnumą. Knygas tas atspausdinus, „Aušros“ fotografijų klišės bus pavestos Lietuvos Universitetui, kurio senatas jau seniai nutarė išleisti visų „Aušros“ knygelių fotografijas, bet dėliai visokių priežasčių iki šiol negalėjo nei pradėti vykinti tą savo pasiryžimą. Kurie apmokės lėšas bent vieno „Aušros“ lapo klišeį padaryti, tų vardai bus knygoje garsinami bendrleidėjais. Tokie tas knygas gaus vien už spaudos lėšas. Sulyg žinovų apskaitymą galima busią kiekvieną įmokėjusį 5 dolerius, garsinti tų jubilėjinių knygų prenumeratorium ir bendrleidėju, apmokėjusiu lėšas vienam „Aušros“ puslapiui fotostatuoti. Baigsiu paskaitą, išreikšdamas viltį, kad visi čia šį vakarą atsilankiusieji ir su mumis dėliai spaudos atgavimo kkykštaujanti, turės noro ir galimybės prisidėti prie „Žvaigždės“ sumanytojų knygų — „30 metų spaudą atgavus“ išleidimo. Knygų prenumeratą ir bendrleidėjų įnešimus priima redakcija ir „Rutų Ratelio“ narės, kurioms ypač malonu būtų kuodidžiausią vardų skaitlių ir šį vakarą užrašyti. (Kuriems neparanku įgyti paskaitoje paminėtas knygas, tie gali daug medžiagos apie „drausmės metus“ rasti šių (1934) metų „Žvaigždės“ žurnalo NN. 2 ir 3-me.)

KA KALBA APIE "ZVAIGZDĖ" LEIDINIUS LIETUVOS ZURNALISTAI SAVO SPAUDOJE.

I.

Kauno dienraščio "Ryto" N. 15 (2062) prelatas A. Dambrauskas rašė:

"Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesjonalai ir Kronika. (Iš kun. A. Miluko paskaitų). Tomas I. Pranaičių Julės leidinys, "Žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa., 1929 m. 250-12 in—8.

Amerikos Lietuvių gyvenimas mums maža težinomas. Jis apsuptas tam tikru slaptinumo šydu. Mes tiek težinom, kad jis labai skirias nuo mūsų Lietuvoj. Bet koks jis yra iš tikrųjų, apie tai mes artimesnio supratimo neturim. Todėl privalome būti ypatingai dėkingi tiems rašytojams, kurie Amerikos lietuvių gyvenimą parodo tikroje šviesoje.

Vienas tokių rašytojų yra kun. A. Milukas. Jis daug metų yra išgyvenęs Amerikoje, klebonavęs ne vienoj Amerikos lietuviškoj parapijoj, dalyvavęs įvairiose Amerikos lietuvių organizacijose. Todėl jam yra gerai žinomas netikėtai Amerikos lietuvių gyvenimas, bet ir jų įsikūrimo istorija. Turėdamas surinkęs tai istorijai daugybę žinių, kun. Milukas yra nekartą jomis naudojėsis savo paskaitose apie mūsų išėiviją. Dabar tos paskaitos išėina atskiromis knygomis. Leidžia jas žinomoji mūsų rašytoja, Amerikos "Žvaigždės" bendradarbė, p-lė Julė Pranaičiūtė. Aukšėiau minėtoji knyga—sudaro kun. A. Miluko paskaitų I-jį tomą. Jame daugiausia kalbama apie Amerikos "profesjonalus." Profesjonalais autorius vadina žmones, turinčius tą ar kitą profesiją, amatą, ar užsiėimimą. Dėlei to skaitytojas ras čia

įdomių žinių ne tik apie pirmuosius Amerikon atvykusius kunigus, redaktorius, spaustuvinius, rašytojus, daktarus, bet ir apie pirmuosius siuvėjus, kurpius, barzdaskučius, krautuvninkus, bankininkus ir kitokius biznierių.

Labai įdomios ir istorijos pirmųjų Amerikoje lietuvių bažnyčių. Jos buvo įkurtos bendrai lietuvių ir lenkų lėšomis, bet lietuviams neilgai teko jomis naudotis, nes lenkai jas sau pasisavino ir lietuviai vėliau gavo statydintis savas atskiras lietuviškas bažnyčias. Taip buvo Shenadory, Šamokine ir kitur.

Šalia lietuviškų parapijų steigimo, autorius aprašo ir pirmųjų Amerikoje lietuviškų draugijų įsikurimą. Čia puola akin faktas, kad daugiausia tų lietuviškų draugijų—turi vardą šv. Kazimiero Draugijų (pav. Brooklyne, Bostone, Chicagoje, Waterbury, New Yorke, Pittsburghe, Plymouththe ir k.). Tai parodo šv. Kazimiero populėrumą amerikiečių lietuvių tarpe.

Vėliau tos draugijos susijungė į vieną "Visų Liet. Kat. Dr-jų Susivienijimą Amerikoje."

Autorius savo veikale elgias kaip tikras istorikas. Jis netiktai faktus paduoda, bet ir kitų paduotus patikrina ir klaidingus atitaiso. Todėl nei vienas būsımasis mūsų išeivijos istorikas nekalės apsieiti be šio sąžiningai sustatyto kun. A. Miluko veikalo.

Jis įdomus pasiskaityti ir šiaip jau lietuviams neamerikiečiams, nes parodo, kaip prasti, bemokšliški kaimiečiai lietuviai ,atvykę Amerikon, įsikūrė, prasigyveno, tapo prekybos įmonių, spaustuvių, bankų savininkai.

O jau kas mano Amerikon ar kitur dangintis, tie būtinai turėtų atydziai perstudijuoti šį veikalą, kad svetur nuvykę nebedarytų tų klaidų, kurių yr darę seni emigrantai.

Už šios knygos parašymą ir jos išleidimą gerb. autorius ir garbi leidėja yra verti iš mūsų visuomenės susilaukti nuoširdžois padėkos. Nes užfiksuodami savo rašiny žymią mūsų išeivijos gyvenimo dalį, yra patarnavę nevien iš-

eiviams, bet ir apskritai mūsu tautos istorijai. Būtų geistina, kad panašūs veikalai netrukus pasirodytų ir apie mūsų išeiviją kituose kraštuose, k. a. Kanadoj, Argentinoj, Brazilijoj, Pietų Afrikoj ir kitur.

A. Jakštas.

II.

Kultūros žurnalo "Vairo" recenzentas S. Merkelis, 1931 m. N. 1-me rašo:

Spaudos Laisvės ir Amer. Liet. Organizuotės Sukaktuvės. Antra laida. Pranaičių Julės lėšomis A. Milukas and Co., Philadelphia, Pa. 782-8 nž. psl. 15-23 cm.

Kun. A. Milukas yra vienas iš kruopsčiausių lietuvių literatūros medžiagos rinkėjų Amerikoje. Jis nepraleidžia nei vienos progos, nei vienerių sukaktuvių apie jas plačiau nepakalbėjęs ar neparasęs. Daug jis įdomios lietuvių literatūros medžiagos yra paskelbęs "Žvaigždės" žurnale. Pats buvęs aktingas spaudos draudimo gadynės veikėjas jis daugiausia ir rašo apie tuos laikus.

Šioje knygoje taip pat daugumas straipsnių yra kun. A. Miluko parašyti, daug medžiagos iš jo archyvo paskelbta. Taigi su šia knyga verta susipažinti kiekvienam lietuvių literatūros ir kultūros istorikui. Ji bus įdomi ir šiaip jau lietuvių inteligentui pasiskaityti.

Pirmiausia susipažinkim su knygos turiniu. Daug medžiagos yra apie šiuos mūsų literatūros ir spaudos veikėjus: Valančių ir Daukantą (9-63 p.; 315-319 p.), kun. Martyną Sederevičių ir jo padėjėjus (63-107 p., 254-257 p.), Petrą Kriaučiūną (151-170 p.), Kazimierą Jaunių (171-187 p.), S. Gimžauską (183-201 p.), Joną Jablonskį (202-205 p.), kun. Ad. Grinevičių-Jungtą (206-240 p.), Juozą Ložinskį (320-322 p.), Dr. P. Matulaitį (323-368 p.), ir Martyną Janką (404-14 p.). Yra trys straipsniai ir apie mūsų spaudos draudimo gadynės katalikiškosios literatūros kilimo centrus (Kretingos vienuolyną, Žemaičių ir Seinų kunigų se-

min.): Kretingos vienuolių kalinių darbuotė (241-253 p.), Šv. Kazimiero Draugijos pradžia (287-291 p.) ir Seinų seminarija (373-403 p.). Toliau seka bendro pobūdžio straipsniai apie spaudos draudimą ir kovas dėl lietuviškųjų raštų —Lietuvių spaudos uždraudimo dokumentai 122-134 p. mūsų draudžiamosios literatūros keliai (135-150 p.), J. O. Širvydo Iš mūsų knygos kovų fronto (atsiminimai apie kont-rabandnešius (265-286 p.). Dar yra keletas mažesnių straipsnelių apie spaudos draudimą ir trumpai paminėtas Didysis Vilniaus Seimas (292-297 p.).

Toliau reikia paminėti iš Amerikos lietuvių gyvenimo porą straipsnių—"Tėvynės Mylėtojų Draugija" (418-424 p.) ir Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai (425-695 p.). Šis pastarasis straipsnis gana ilgas ir duoda daug medžiagos Amerikos lietuvių gyvenimui nušviesti ir Amerikos lietuvių veikėjams pažinti.

Daugumas šios knygos straipsnių yra paskaitos, skaitytos įvairių sukaktuvių proga. Toms paskaitoms medžiaga semta daugiausia iš kan. dr. J. Tumo, prof. Biržiškos, prof. kun. Alekno ir kitų raštų. Taigi, kun. A. Miluko raštai kompiliacijos retkarčiais pajvairintos jo paties atsiminimais. Žinoma, tie jo raštai yra skirti Amerikos lietuviams, todėl jų praktiška reikšmė yra didelė. Mums, lietuviams, kun. A. Milukas daug įdomesnis ten, kur jis duoda naujos, dar niekur nespaudintos medžiagos. Pav., rašydamas apie dr. P. Matulaitį, arba 1904 m. korespondenciją (Iš "Žvaigždės," ir "Dirvos Žinyno" archyvo) (706-750 p.). Daugumas šios knygos straipsnių jau yra buvę išspausdinti kituose žurnaluose, daugiausiai "Žvaigždėj"), laikraščiuose ir atskiromis knygelėmis. Žinoma, tas faktas rodo, kad kun. A. Miluko raštai yra mėgiami ir skaitomi.

Knygos turinį pajvairina daug mūsų literatų ir lietuviškos spaudos platintojų fotografijų. Be to, keliolikos rankraščių faksimilės, taip pat dailiai išspausdintos.

Šio veikalo kalba palyginti daili ir graži.

III.

Amžinas Paminklas Spaudos Draudimo laikų Darbuotojams. Apie mūsu vargų ir kovų del spaudos laikų jau nebe vieną knygą turime parašytą. Rašė apie tai kan. J. Tumas, rankiojo atsiminimus P. Ruseckas, išleidęs du tomu "Knygnešio," esama nemažai ta tema rašinių ir kitų autorių (A. Jakšto, A. Rucevičiaus, P. Mašiotio ir k.). Bet nei viena tų knygų savo turiniu nėra nušvietusi Amerikos lietuvių vaidmens tautiniame lietuvių atgimime. Šio rašinio autoriui, beviešint nesenai lenkų okupuotame Vilniuje, bežiūrinėjant L. Mokslo Draugijos archyvą, puolė į akį vienas įsidėmėtinas piešinys jame atvaizduotas schematiniai apibrėžtas Lietuvos žemlapis, kurį apšviečia trys šviesos šaltiniai: vienos iš užjūrio—tai Amerika, kitas iš užnemunio—tai Tilžė, ir trečias iš vidurio Europos—tai Šveicarija.

Tas schematinis planas, buvęs vienas iš eksponatų tarptautinėje parodoje Paryžiuje, regis 1898 m., (1900 m.—R.), sako daug nemalonumų padarė rusų valdžios atstovams, nes užsienis pamatė, kad tik iš svetur apšvietos spinduliai spinduliai Lietuvą tepasiekė.

Kalbamajam plane Amerikos apšvietos spinduliai nubraižyti visų ryškiausiai—ir, berods, tai pilnai atatiko anų laikų padėtį. Šalia tilžiškės kontrafakcinės literatūros, daugiausia spaudinių į Lietuvą iš Amerikos buvo gabenama, nes ten ir knygos ir laikraščiai laisvai buvo spaudinami.

Spaudą atgavus ir Lietuvos gyvenimo sąlygoms besikeičiant, tas Amerikos lietuvių spaudos vaidmuo ėmė nejučiomis mažėti ir šiandien visuomenėje mažai kas beatmena anuos lietuvių tautai sunkiuosius laikus, kada mūsų užjūrio broliams teko Lietuvos švietėjų ir tautinės sąmonės kėlėjų vaidmenį vaidinti. Darbas buvo varomas visų iš-

*) „Spaudos laisvės ir Amer. liet. organizuotės sukaktuvės“, Ant-ra laida. Pranaičių Julės lėšomis, A. Mitukas ir Co., Philadelphia, Pa.

vien: ko nepajėgė čiabuviai ar Mažosios Lietuvos talkininkai, tai atliko užjūrio broliai, turėdami prieš akis vieną tikslą: laisvą ir laimingą tautos ateitį.

"Spaudos Laisvės"... autorius ir leidėjai, suprasdami anais laikais nuveiktų darbų visiems atmintiną svarbą, parūpino kapitalinį veikalą, kuriame lygiai Lietuvos, lygiai Amerikos lietuvių kontrafrakeinis veikimas plačiai nušviestas. Veikalo turinys sudarytas nesilaikant nei chronologinės tvarkos, nes tai, ištikrųjų, sunku buvo įvykdinti: jame daug randame atsiminimų, biografijų, net atskirų studijėlių. Del tų priežasčių "Spaudos Laisvės... ir t. t. sukaktuvių" knyga tenka ne monografija (kaip iš jos vardo gailma būtų spėti), bet rinkiniu brangintinos mūsų kultūros istorijai medžiagos, tikrai kruopščiai surankiotos ir rūpestingai sutvarkytos.

Viso knygoje yra bemaž 800 puslapiai teksto, suskirstyto atskirais straipsniais—viso apie 60. Pakaktų tų straipsnių pavadinimus išrašyti, kad įsitikintume, jog "Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygos turinys tikrai įdomus. Bet šiuo atveju tai būtų per ilga ir persunku. Todėl, manding, pakaks nurodyti labiau įsidėmitinas rašinių rūšis, užtinkamas aprašomoje knygoje. Pirmučiausiai—"Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygoj daug vietos paskirta atsiminimams apie vysk. M. Valančių ir jojo darbų aprašymams. Tokių rašinių knygoje randame šešis. Toliau, minėtini pluoštai žinių apie garsųjį knygnešį ir knygnešių autorių kun. Sedelevičių, apie Petrą Kriaučiūną, apie Kazimierą Jaunių, apie šv. Kazimiero dr-jos pradžią, apie Didįjį Vilniaus Seimą, apie d-rą P. Matulaitį, apie Seinų kunig. seminariją, apie "Aušros" laikus, apie M. Jankų, apie d-rą J. Šliupą, apie kun. Juškevičių, "Amerikos Lietuvių Kronika," apie išėviją, apie kun. A. Burbą, apie L. Mokslo Dr-ją, ir t. t.

Pabaigoj turiningo ir įvairaus teksto eina gausus ir įvairus rankraščių faksimilių skyrius, kuriame randame atvaizduotų d-ro J. Basanavičiaus, A. Jakšto, Geručio, Šerno, Totoraičio, Civinsko ir k. rankos raštą.

Skaitytojų patogumui, norint kuria nors viena tema atsidėjus pastudijuoti, gale knygos pridėti trys sąrašai paminėtų laikraščių, knygų ir raštų sąrašas, paminėtų įstai-gų sąrašas ir paminėtų vietų sąrašas.

Žodžiu, "Spaudos laisvės ir t.t. sukaktuvių" knyga tai dar platesnis ir išsamesnis, negu "Knygnešiai" ir kiti raš-tai veikalas amžinas paminklas spaudos draudimo laiku darbuotojams kultūros dirvoje pastatytas. Vien, kas pri-kiština šiai tikrai brangiai knygai—tai kalbos ir rašybos nevienodumas. Kalbą pataisius, autorių individualybė, ra-sit, nebūtų nukentėjusi, o skaitytojui parankiau būtų bu-vē. Iliustracinė dalis ir spauda irgi gražesnės galėjo būti.

"Lietuvos Aide" V. B-nas. 1931 m.,

IV.

PRELATAS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE SESTOKUOSE”.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 me-tais yra pavedęs šios knygos autoriui aplankyti jo senutę matiną, gyvenančią Šeštokuose. Pildydama ši prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun. Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu, susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumias. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių išpūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po ki-to įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačiu nesakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos negaunanti, nes kontoros tvir-tinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėlė savo laiku uždraustas knygas slėpusi,

žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amžely gražių darbėlių nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudimo ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaityti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuviuo išdaviko nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaikyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekoku lietuviu amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponijų ministerienų. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varšos. Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderētu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubausti.

Išvestų šiame veikale tipu galeriją papildo dar lietuviuo bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neitikina.

Netrūksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuviu santykiu su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji teisingai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuvių amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjamą suprastį teisingus tų pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kliudžiusių jiems pirktis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos įvairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojančiams rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vietėlių valdžios įsteigose ir pačioje kariuomenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba

mūsų karininkų tarpe atrodo autorei nepakenčiama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumažinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai įdomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprasmius futūristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir p.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataiso, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir pataria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo liaudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakeltį jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linkę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kritikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon įsileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoje, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras joj daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nė-

ra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė ne-fantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug atvirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireiškimais. Filologai pedantai, žinoma, raštų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkinsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būvdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodį pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleista, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų inteligentui perskaityti.

A. Jakštas.

(1928 „Lietuvos Aidas“ N. 104 — VI — 11 d.)

V.

„Lietuvos Aidas“ XII 29 d. N. 269.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU.
Iš Pranaičių atsiminimų. Autorės
lėšomis „Zvaigždės“ spaustuvėje, Philadelphia,
Pa. 1928, 357 psl. gr. in. 8.

Autorė trejopai laiminga: vieną, kad gali tolimas keliones atlikti; antrą, kad moka tose kelionėse daug ko pastebėti ir savo išpūdžius dailiai aprašyti; trečią; kad savo kelionių aprašymus gali „savo lėšomis“ taip puikiai išleisti.

Siame naujame savo veikale autorė teikia žinių apie savo kelionę iš Amerikos Lietuvon. Iškeliauja ji 1922 m. gruodžio mėn. Laimingai perplaukus okeaną ir su dideliu vargu pervaziavus

per Vokietiją, pačiam Kūčių vakare pasiekia ji Kybartus, o pirmą Kalėdų dieną atvyksta Kaunan.

Būdama karšta patriotė, ji tarianti galėsianti čia pasilsėti, pasidžiaugti nauju lietuvių gyvenimu, nauja mūsų valstybės tvarka. Deja, skaudžiai apsigaua. Pasamdytas stoty vežikas nesugeba surasti nurodytos gatvės ir namų. Pati Lietuva sutinka ją, kaip ir kitus brolius amerikiečius, šaltai su biūrokratišku formalizmu, laiko ją svetimo krašto piliete, vargina ją ilgais „meldavimais“ ir po ilgų baladonių teišduoda jai leidimą gyventi Lietuvoj tik vienam mėnesiui.

Matydama mūsų naujo valstybės aparato netobulumą ir net nedovanotina kvailumą, ji tariasi patarnausianti ir amerikiečiams lietuviams ir pačiai anų laikų mūsų valdžiai aprašydama su visomis smulkmenomis tikrai idiotišką tuometinę pasų ir „meldavimosi“ procedūra.

Tuo savo aprašymu ji tikrai atkeršija ne tik už savo, bet ir visų brolių amerikiečių vargus ir pažeminimus, patirtus Lietuvos policijos įstaigose. Bet būdama teisinga, ji neužmiršta pažymėti ir išimtis: vieną geraširdį valdininkėlį ir vieną „džente!moną“ — policininką, parodžiusį kur kas daugiau proto ir takto, negu jo viršininkai.

Nemėžesnio nemalonumo patiria autorė ir anų laikų Kauno pašte, atėjus atsiimti jai adresuoto siuntinio. Čia rusiškai kalbanti valdininkė iškelia abejojamą net autorės lytį, dėl to, kad jos amerikietiškamė pase buvo parašyta Julė Pranaitis, o ne Pranaičiūtė.

Bet autorė — kieto būlo. Ji nugali visas kliūtis, gauna leidimą gyventi Lietuvoje, kiek jai reikia, aplanko žymesnes jos vietas, pamato lietuvių gyvenimą tiek laikinoj sostinėj, tiek ir provincijoj. Visus savo išpūdžius ir patyrimus ji surašius siunčia Amerikos „Zvaigždei“ atskirais laiškais, o dabar tuos laiškus krūvon surinkus išleidžia atskirą knygą.

Beskaitant ją, atgyja, lyg kino filmoj, visas 1923 metų Lietuvos gyvenimas. Stai tų metų užgavėnės su visokiais koncertais, vakarais, o ypač baliais, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas, liejasi, kaip iš „gausybės rago“ ir kur šokta lig 6 val. ryto. Vienas tų balių (Ukio Banko) autorės žiniomis prarijęs ne mažiau 25,000 litų!

Stai vėl 16-o Vasario šventė, su jos iškilmingomis pamaldomis, demonstracijomis, kalbomis, iluminacija ir „suktiniu“ ne vietoj. Stai III-jo Liet. Katalikų Kongreso posėdis su kun. Krupavičiaus kalba, kurioj jis barė klebonus, kad taip „svarbaus reikalo nenori suprasti ir neduoda savo arklių agitacijos reikalams“ (60 psl.).

Toliau eina Lietuvių laivyno vėliavos pašventinimas, lydymas mūsų eksporto statistika ir nurodymų nuostolių dėl neturėjimo savo laivų. Neuzmiršta ir gegužės 1 d. šventė pasibaigusi milicininko Zitinevičiaus nušovimu. Paminėtos ir jojo laidotuvės, kuriose dėl vidaus ministerio Olekos pasivėlinimo, gedulinga procesija turėjo laukti ištisą valandą.

Bet ir čia negalas. Štai dar III Seimo atidarymas, štai visokios gegužinės, štai įvairios tragikomedijos dėliai butų stokos. Štai abejingos visuomenės liūdnas vaizdelis, šta ištisa savaitę laively laikomas nuskendęs'o garlaivio mašinisto lavonas, teleistas palaidoti tik tuomet, kai priplaukos žydai ėmė skųstis dėl nepakenčiamo dvokimo... ir t.t. ir t.t.

Autorė visur parodo pastabumą, sugebėjimą greit orientuotis mūsų santykiuose, o taipgi ir nemaža civilinės drąsos. Kur reikia, ji pasako tiesos žodį ir Lietuvos valdžiai ir mūsų jaunimui ir karininkams ir patiems žydams. Kas autoriui atrodo tiesa, tą ji ir pasako atvirai nesistengdama tiesos vynioti į bovelną.

Taigi šis veikalas yra visiems rekomenduotinas ir skaitytinas. Mūsų puristai ras čia be abejo ne vieną prikištiną kalbos dalyką. Bet kam rūpi turinys daugiau, negu kalba, tas autorės amerikietiško beveik nepastebės.

Kas aukščiau pasakyta, liečia vien I-ją šio veikalų dalį (1—127 pls.), nes antrąją jo dalį sudaro „Viešnagė Seštokuose“, kuri jau seniau buvo mano recenzuota „Lietuvos Aide“. Prijungimas tos antrosios dalies prie autorės atsiminimų ne tik nenkenkia autoriui, bet anaiptol jo vertę žymiai padidina, nes gautas iš čia 1923 m. Lietuvos vaizdas tampa kur kas pilnesnis ir reljefiškesnis.

A. Jakštas.

PRANAČIŲ JULĖS ISLEISTOS KNYGOS:

Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesionalai ir Kronika (Kun. A. Miluko paskaitos) tomas I.	\$2.50
„ „ „ „ tomas II.	2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Kun. A. Miluko)	3.00
„Aušros“ Pirmųjų Numerių fotografijos50
„Aušros“ 50 metų Sukaktuvės50
Apie kun. Adomą Grinevičių (Kun. A. Miluko)10
Daktaras Petras Matulaitis. (Kun. A. Miluko)25
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė! (Kun. A. Miluko)10
Iš Kelionės po Europą ir Aziją. (Pranačių Julės) Su paveikslais, audeklo apdarais	3.00
Kun. Dr. M. Gustaitis (Kun. A. Miluko)15
Kun. J. Balvačo (Geručio) Laiškai50
Kun. Silvestras Gimžauskas. (Kun. A. Miluko)10
Kun. A. Kaupo Laiškai50
Kun. Martynas Sederavičius ir Jo padėjėjai50
Kun. A. Miluko Darbuotė (1890-1930)50
Kun. Kazimieras Jaunius (Kun. A. Miluko)10
Kun. A. Staniukyno Laiškai50
Laisvosios Lietuvos Atlankytų (Pranačių Julės)	2.50
Lietuvių Tautos Istorija. (Kun. A. Jusaičio)75
Lourdes'o Šv. P. Marijos Mėnuo (Pranačių Julės)50
„Motinėlės“ Draugija (Kun. A. Miluko)50
Ne Mieste Laimė. (Pranačių Julės vertimas)	1.00
Laiškai iš Ispanijos (Pranačių Julės)	1.00
Petras Kriauciūnas (Kun. A. Miluko)15
„Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“ (Su daugybe iliustracijų ir doku- mentų fotografijų). Audeklo apdarais su aukso antspauda	6.00
Seinų Seminarija ir Lietuvos Atbudimas (Kun. A. Miluko)30
Viešnagė Šeštokuose. (Pranačių Julės)	2.00
Vyskupo Valančiaus Darbai (Kun. A. Miluko)50
„Žvaigždės“ ir jos leidinių paminėjimas50
Gegužės m. 7 diena (Spaudos atgav. 30 m. sukaktuvėse) 50c.	

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriškos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir typai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Mūsų Socijolistai. Apsakoma iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.	10
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tulos šeimynos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatrijos Raganos apsakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paausnotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
 adresuokit: Philadelphia, Pa.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstyta visą Katalikų Teologijos mokslas. 285 pusl.	1.00
Trumpas Katekizmas10
Vaičiailio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 pusl.75
Valdimierius. Apsaka. 47 pusl.10
Pergyventos Valandos (Kaivojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.60
Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. 47 psl.20
Socijalistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civinskas. 124 psl.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 6810
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės, Kalėdų Vakaras. 62 psl.15
„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse. 1883 — 1923. (Perspaudinta iš 1923 m. Gruodžio Mėnesio „Žvaigždės“). 261 psl.	2.00
Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu. Parašė kun. Antanas Jusaitis. 112 psl.75
„Žvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Žvaigždės“ 1921 „ „	2.50
„Žvaigždės“ 1920 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1919 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1918 „ „	3.00
„Žv.“ 1917 „ „	3.00
„Žv.“ 1916 „ „	3.00
„Žv.“ 1915 „ „	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Keliolikos metų „Žvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St. Philadelphia, Pa. adresuokit: